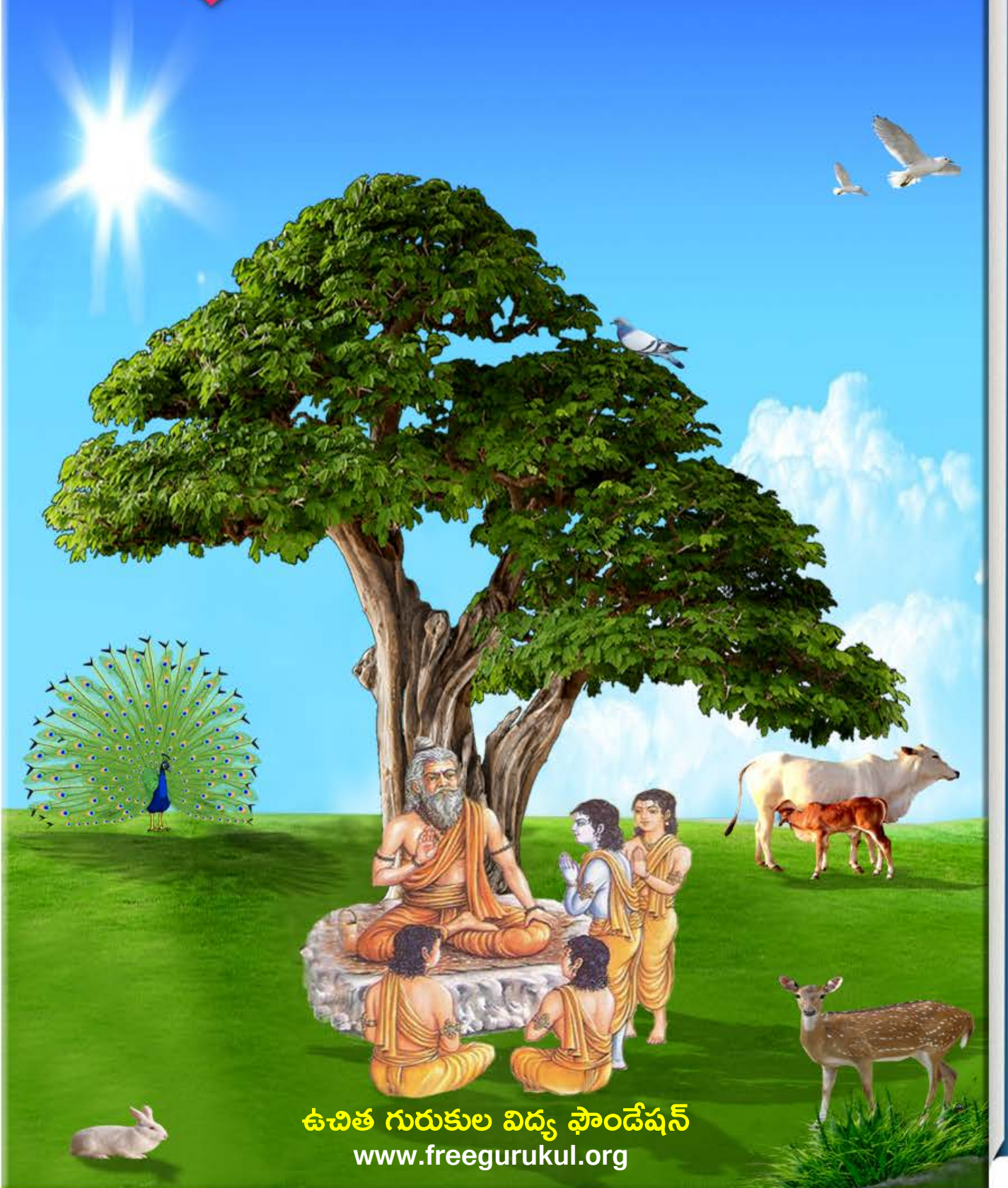

వేదాంగాలు

అక్షర సమామ్నయము

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు మైత్రన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

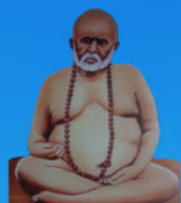

గురు విరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు చైలింగ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయీబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Manuscripts
Title:
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language:
Scanning Centre: Any Centre
Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions |
Problems | Missing links or
Books

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at ICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click [Here](#) to know More about DLI ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ:

అక్షర సమావేశము

రచయిత:

వేదాంతపారిణి, వ్యాకరణవిద్యాప్రవీణ,

ఉభయభాషాప్రవీణ,

ఓరుగంటి నీలకంఠ శాస్త్రి.

శ్రీ సదనము,

గుంటూరు.

దేజనాడ

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియే.

1936

ప్రీతి

[మూల్యము నాలుగణాలు

శ్రీ:

అభిజ్ఞులకొకమనవి

సర్వశక్తియుతుండగు భగవంతునిచే మానుష వ్యవహారంబుకొఱు భాష సృజింపబడెను. మానుషవ్యవహార యోగ్యంబగు నీభాష స్పష్ట ధ్వన్యాత్మకము. వివిధదేశంబులయందు వివిధంబులగుభాషలు వ్యవహారింపఁ బడుచున్నను సాక్షాత్తుగాఁగాని పరంపర గాఁగాని దేవభాషయగు సంస్కృత భాషను నన్ని భాషలను సంబంధించియేయున్నవి. న్యాయదృష్టితోఁ బరిశీలించిన నీసంస్కృతభాషయందలి వాఙ్మయవిస్తృతి భాషాసౌందర్యము మొదలగు ననేక సుగుణములను మఱి యేభాషయందును గానము. కొనునచే యియ్యదిభాషలన్నింటిలో మిన్నయే దేవభాష నానొప్పె. ఇయ్యది పరమేశ్వరముభిమునుండి వెలువడిన వేదరాశిరూపమును దాల్చుటచే “వైదిక భాష”యనియు నపరిసమూర్తములగుకౌవ్యాదులయందు నిబద్ధంబగుటంచేసి “లౌకిక భాష”యనియు వ్యవహారిమును గనుచున్నది.

భాషామతల్లికయగునీసంస్కృతభాషను నెన్నియో వ్యాకరణములు బయల్పెడలినవి. అందులనుఁ గాగఁగము సంస్కృతభాషావిస్తారము. అందు ముఖ్యములైనవి నొమ్మిదివ్యాకరణములని నేరికిని మనచారిచేఁ బరిగణింపఁ బడుచున్నవి. “ఇంద్రశ్చంద్రః కేశకత్సాపిశలీ శాకటాయనః, పాణిన్య మరణై నేంద్రా జయన్త్యస్తాదిశాఖికాః” వీనియందు నిఖిలవాఙ్మయంబును గూలంకషముగా సాధించుటందేసి పాణినీయము మిగుల ప్రసిద్ధిగాంచి నది. ఇయ్యది కుంగ్లెపు లౌకిక భాషను సంపూర్ణముగ శాసించుచు వేఱొక వైపున వైదిక భాషను తీరఁదీసినది. ఇట్లానికిఁ బ్రధానులు పాణినికౌత్యాయన పతంజలులు ముఖ్యురని ప్రమాని వ్యాకరణద్వయము నానుడిచే సువ్యక్తం బగుచున్నది.

సాధారణముగా భాష వాక్యరూపగాను వాక్యములు పదరూపములుగాను పదములు వర్ణరూపములుగాను నుండుటచే వ్యాకరణము వర్ణముల సాధారణముజేసికొని ప్రవర్తించును. గ్రంథరూపమునొందిన భాషను చెలిసికొనుటకు వర్ణజ్ఞాన మత్యవసరము. కావుననే బాల్యగళదొలుతనే యక్షరాభ్యాసము ప్రారంభమైనది. ప్రకృతమునఁ బాణినీయమున నాశ్రయింపఁబడిన యక్షరసమామ్నాయము బహు విచిత్రమైనది. ఇయ్యది పాణినిమహర్షి కిఁ దనతపోమహిమవలన నటరాజమూర్తినుండియు పల్కబడెను. కావున నిది మాహేశ్వరంక్షరసమామ్నాయమని వ్యవహరింపఁబడుచు చతుర్దశసూత్రాత్మకమై యొప్పుచున్నది. ఇందు వర్ణస్వరూపములు నిత్యంజ్ఞావర్ణములుదక్క వేరొందు మనకుఁ గన్పట్టదు. సంగ్రహసంస్కృతభాషాసాధకమగు పాణినీయమే తదుపాదానకము.

పాణిని మహర్షి కిఁ బూర్వమునఁగూడ నొక యక్షర సమామ్నాయమున్నట్లు మనకుఁ చెలియుచున్నది. ఇయ్యది సాధారణముగా మనము వ్యవహరించుకొనునదియేయని “అణుదిత్సవర్ణస్య చాప్రత్యయః” అను సూత్రమునందలి యుదిత్కరణమువలనఁ చెలియుచున్నది. దీనినే నారాయణ సమామ్నాయమని శిష్యులు వ్యవహరింతురు.

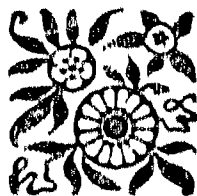
కొని యిట్టి ప్రసిద్ధతరంబగు నీ నారాయణ సమామ్నాయము పాణినిమహర్షి చే నాయొక్క సూత్రమునందే నూచింపఁబడెనా లేక పాణినీయంబునకు మూలభూతంబగు పదునాలుగుసూత్రములయందఁ జచ్చుటనైన నూచింపఁబడెనా యనునది ప్రధానతమంబగు విషయము. పాణినీయ వ్యాఖ్యాతలందఱు నీవిషయ మించుకేనియు స్పృశింపలేదు. వారు తచ్చస్తోత్రపయోగికంబులగు నిత్యంజ్ఞా ప్రత్యాహారములకుమాత్ర మయ్యది యుపయుక్తమగునని చెప్పిరి. పరిశీలింపఁగా నీమహోత్కృష్టంబగు మాహేశ్వర చతుర్దశ సూత్రీయందు నంతకుమున్నే ప్రసిద్ధిగాంచిన నారాయణసమామ్నాయము

యము తప్పక సూచితమగు ననుదృష్టితో నాలోచింప నొకప్రస్థానము గోచరమైనది. అంతియగాక.. మా హేశ్వర సమామ్నాయమువందని క్రమనిబంధనమునాలోచింప వర్తములకుఁజరస్పరమందు కంతతాల్వాది స్థానసంబంధము కూడ నారాయణసమామ్నాయముతో సూచింపఁబడుననుట సుష్యక్తము. అయ్యదియే యీ గ్రంథమునందు నిరూపింపఁబడిన విషయము.

గంభీరాంగ సయ్యుతమగు నీచతుర్దశసూక్తియందు స్వస్వప్రతిభా విభానములచే వివిధ విచిత్రార్థములు గోచరములగుచుండును. అందు మాకొకరీతి పొడగట్టినది. గుణదోషవిమర్శము పండితులకర్తవ్యము. శృంగేరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీవిద్యాశంకరపదమాఽఽ. వేశప్రకాశిత జగద్గురు శ్రీ ల్యాణానందభారతీమాంతాచార్య మహాస్వామి పాదులవారి యభిండక్షానభాస్కరుని కిరణలేశము నాయందుఁ బ్రసరించుటచే నిద్దానిని బ్రహ్మంపఁజేసితిని. కావున బుధులు,

“గుణదోష బుధో గృహ్లాన్నిందుఁజ్యేషా వివేశ్వరః,
శిరసా శ్లాఘతే పూర్వం పరం కంఠే నియచ్ఛతి.”
అను నారోహ్యక్తి ననుసరింతురని విశ్వసించుచున్నాను.

ఇట్లు,
బుధజనవశంబుఁడు,
నీ ల క ం ను ఁ డు .

26699

25-3-12

అక్షరసమామ్నాయము

శ్రీః

శుద్ధస్ఫటికసంకాశం సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ |
దాతారం సర్వకామానాం కామేశ్వర మపాస్మహే ||
కామేశ్వరీ పరామిదే కాదిహాదిస్వరూపిణీమ్ |
మాతృకాశ్చలిప్రాంగీం మహాశ్రీచక్రమధ్యగామ్ ||

అక్షరసమామ్నాయమును గుర్తెఱిగి విమర్శించి
తత్త్వమును తెలిసికొనినచో నక్షరరూపమగు బ్రహ్మభావము
లభించును. అట్టిలాభముచే బరమపురుషార్థమగు మోక్షము
చేకూరును. కావున నక్షరసమామ్నాయము విమర్శింపఁబడు
చున్నది.

అక్షరసమామ్నాయ మనఁగా, అకార మాదిగాఁగల్గి
‘క్ష’ కార మంతముగాఁగల్గిన యక్షరములసముదాయమని
సుప్రసిద్ధమగు వ్యవహారము. ఈ వ్యవహారము లోకమునందు
వేదమునందును దెలియవచ్చుచున్నది. కాని యట్టి, ‘అ’ కార
‘క్ష’ కారములమధ్యను దెలియవచ్చెడి వర్ణము తెయ్యవి?
అయ్యవి యేకైశ్వరమున సలరారుచున్నవి? అట్టికైశ్వరమునందుఁ
గల విశేష మెట్టి? అను విషయములు పలువిధములగు నంది
యముల కాస్పదములగుటంజేసి యట్టి సందేహానివృత్తికి నిదా
నముగ విచారణ మానశ్యక మగుచున్నది. విచారణముచే
సందేహానివృత్తి కాఁగా నిశ్చింతజ్ఞానము గల్గునుగదా?

శ్రుతియందు ననగా నక్షమాలికొపనిషత్తునందుఁ
దెలియవచ్చెడి యక్షరసమామ్నాయ మిట్లు పరఁగుచున్నది.

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఏ ఐ ఓ ఔ అం అః॥

క ఖ గ ఘ జ, చ ఛ జ ఝ ఞ, ట ఠ డ ఢ ణ,
త థ ద ధ న, ప ఫ బ భ మ,

య ర ల వ శ ష స హ ళ క్ష॥ అని.

ఇందు అకార మాదిగాఁ గల్గి 'ళ'కార మంతముగాఁ
గల్గిన మేఁబదివర్ణములును బ్రత్యేకముగా నేఁబదియంకెలచే
లెక్కింపఁబడి 'క్ష'కారము మాత్రమే యంకెచే గూడ,
లెక్కింపఁబడక వర్ణింపఁబడినది. దానంజేసి యక్షరసమా
మ్నాయమును వర్ణించువిబుధలోక మెల్లెడల క్షకారముతోఁ
గూడిన వర్ణసముదాయమును వర్ణించునపు డందలివర్ణములను
బంచాశచ్ఛబ్దముచేతనే గణన నేయచున్నట్లు తెలియ
వచ్చుచున్నది కాని వ్యావహారికదృష్టిచే జూచినచో నక్ష
మాలికయందుఁ బేర్కొనఁబడిన యక్షరసమామ్నాయ
మేఁబదియొక్క వర్ణములతో నొప్పుచున్నట్లు సువ్యక్త మగు
చున్నది. ఇట్టి యక్షరసమామ్నాయమును భాషాతత్వ
విశారదులు కూటములుగ విభజించిరి. ఎట్లన,

(1) అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ౠ ఌ ౡ ఏ ఐ ఓ ఔ

అం అః

2. క ఖ గ ఘ జ

3. చ ఛ జ ఝ ఞ

4. ట ఠ డ ఢ ణ

5. త థ ద ధ న

6. ప ఫ బ భ మ

7. య ర ల వ

8. శ ష స హ

9. ళ క్ష అని.

• ఇట్టి విభాగమునకు నిదానము “అక చటతపయశాన్ సృజతే” అను శ్రితివాక్యము. ఈ శ్రితివాక్యముచే నభిప్రేతములగునవి నలువదితోమ్మిది వర్ణములు మాత్రమే యని ‘ళ క్ష’ వర్ణములను విడచి భాషాతత్త్వవిశారదులు గ్రహించుచున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. దానంజీసి ‘ళ క్ష’ యనురెండు వర్ణములతోఁగూడిన తోమ్మిదవకూట మొకటి యపేక్షింపఁబడుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

ఇంక నీకూటములయందలి విశేషమును దిలకించినచో నీకూటవిభాగ మానుషంగికము గాక సహజమగు విశేషములతో నొప్పుచున్నట్లు తెలియవచ్చెడిని. అట్లనిన, మొదటి కూటము-“అఆ ఇఈ ఉఊ ఋౠ ఌౡ ఏఐ ఓఒౌ అంఅః” అనునది.

ఇందలి పదాలు వర్ణములతో స్వోచితమగు నుత్పత్తిస్థానమునుబట్టి,

(1) “అఆ, (2) ఇఈ, (3) ఉఊ, (4) ఋౠ, (5) ఌౡ (6) ఏఐ (7) ఓఒౌ (8) అం”

అను నెనిమిదివిభాగములు చేయనొప్పును. స్వోచితోత్పత్తిస్థాన మనఁగా వివర్ణమునకు ‘అఆ’లకుఁ గంఠము, ఇఈలకుఁ దాలువు, ఉఊలకు నోష్ఠము, ఋౠలకు మూర్ధము, ఌౡలకు దంతములు, ఏఐలకుఁ గంఠతాలువులు, ఓఒౌలకుఁ గంఠోష్ఠములు, అనుస్వారమునకు నాసికయును స్థానమని భావము.

ఇక 'యశ' వర్గములకుఁ జెందిన 'యరలవ' 'శషసహ' లలో స్వోచ్చోత్పత్తిస్థానమును బట్టి (1) "హ, (2) యశ, (3) వ, (4) రష, (5) లస" యను నైదువిభాగములు చేయవచ్చును. అనగా 'హ' కారమునకుఁ గంతము, 'యశ'లకుఁ దాలువు, 'వ, కారమునకు (దంత) ఓషము, 'రష' లకు మూర్ధము, 'లస'లకు దంతములు స్థానముని పోలియున్నది.

ఇక స్పర్శము లను పేరఁ బరఁగు కాదిమాంతవర్ణము లన్ననో సామాన్యముగా నైదువర్ణములుగా నిదివఱలోఁ బరఁగుచున్నది. వస్తుస్థితిని గమనించినచో మాత్ర మివ్వొని నాఱువర్ణములుగా విభజింపవచ్చును. ఎట్లనిన,

1. క ఖ గ ఘ

2. చ ఛ జ ఝ

3. ప ఫ బ భ

4. ట ఠ డ ఢ

5. త థ ద ధ

6. జ ఞ మ ణ న- అని.

ఈ వర్ణములుకూడఁ, బైరీతిని స్వోచ్చోత్పత్తిస్థానమునుబట్టి భేదమును గనుచున్నవి. ఎట్లనిన - 'క ఖ గ ఘ' లకుఁ గంతము, 'చ ఛ జ ఝ' లకుఁ దాలువు, 'ప ఫ బ భ' లకు నోష్ఠము, 'ట ఠ డ ఢ' లకు మూర్ధము, 'త థ ద ధ' లకు దంతములు, 'జ ఞ మ ణ న' లకు నాసికయును స్థానములుగాఁ బరఁగుచున్నవి. ఇందలి 'జ ఞ మ ణ న' లన్ననో స్వోచ్చోత్పత్తిస్థానమును బట్టి నాసిక ప్రధానముగాఁగలిగి యున్నట్లుఁ దలంపఁబడుచున్నవి. ఇంతియకాదు. ఇవి నాసికస్థానముగాఁ దలంపఁబడు బిందువుయొక్క స్థానమునఁ దద్విక్షేపములుగ నలరారుచు బిందు స్థానముననే యుత్పన్నములగుచున్నవి. బిందు-నన్ననో వ్యవ

హారమునందు 'జ ఇ మ ణ న' గూపములఁ బొందుచుండుటఁ జేసి ప్రత్యేకముగా వ్యవహారమును బొందియున్నట్లగపడదు.

వ్యవహారమునందు బిందువు 'జ ఇ మ ణ న' ల భావమునుబొంది లుప్తమగుచుండఁ దత్సజాతీయముగఁ దోచునట్టి (ః) విసర్గముకూడ నెట్టి పరిణామమును బొందునను నాశంత గలుగ నట్టి విసర్గము 'హ' కారముగఁ బరిణమించి లుప్త మగుచున్న దని నిస్సందేహముగఁ జెప్పదగును. వ్యవహారమునందు బిందు విసర్గములు వికృతిభావమును జెంది లుప్తమగుచో లిపియందు నన్వానిస్వరూపము ప్రశ్నోక్షమగుచున్నదే యనిన - నయ్యది మహారసకారములుగల శబ్దములకే వెలియవచ్చుటంజేసియు లేఖనసౌకర్యమున్నకై యట్లు వ్యవహారింపఁబడుచుండుటంజేసియు నయ్యది వ్యవహారమునందు బిందువిసర్గములయావశ్యకతను సాధింపనేరదు.

కావున బిందువిసర్గములు రెండును వ్యవహాగాతీతములగుచుండుటచే భాషావ్యవహారమునుండి విలక్షణముగ నిలిచియుండుటకుఁ దగుయోగ్యతను గల్గియున్నట్లుగా హింస వచ్చును. దానంజేసి బిందువిసర్గములు రెండును 'శ్శ' అను వర్ణములతోఁ దుల్యమగుస్థితిని బడసియున్నట్లు నిశ్చయింపవచ్చును.

ఇంక భాషతో సంబంధించిన వర్ణములను లెక్కించినచో నయ్యపి,

అ అ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ఌ ఋ ఌ ఏ ఐ ఓ ఔ క ఖ గ ఘ ఙ ఞ త థ ద ధ జ ణ మ ణ న హ య శ ష ర వ ల స.

అను నలుబదియేడు వర్ణములుగా నున్నట్లు స్ఫూర్తిగలుగు చుండును. ఈవర్ణములను స్వోచ్చోత్పతీసానముల ననుసరించి విభాగమును గావించినచో,

(1) అఆ, కఖగఘ, హ॥ (2) ఇఈ, చఛజఝ, యశ॥ (3) ఉఊ, పఫబభ, వ॥ (4) ఋఋ, టఠడఢ, రష॥ (5) ౠౠ, తథదధ, లస॥ (6) ఏఐ॥ (7) ఓఒౌ॥ (8) జఞమణన॥ అను నెనిమిది వర్ణములుగా విభాగయోగ్యము లగుచున్నవి.

ఇందొకవిశేషము గలదు. దంత్యములుగాఁ దలంపఁ బడు “ఁఁఁ తథదధ లస”యను నెనిమిదింటిలో “ఁఁఁఁ” యను రెండువర్ణములు గూడ భాషయందుఁ బ్రచారములను గల్గి యుండలేదని భాషాకోవిదుల కెంతయు సుప్రసిద్ధమగు విషయము. దానంజేసి భాషయందు వ్యవహరింపఁబడు వర్ణములు:

అఆ కఖ గఘ హ, ఇఈ చఛ జఝ యశ, ఉఊ పఫ బభ వ, ఋఋ టఠ డఢ రష, తథ దధ లస, ఏఐ, ఓఒౌ, జఞ మణన, అను నలువదియైదుగాఁ జలియవచ్చుచున్నవి.

వేటొకవిశేషము - పై నలువదియైదు వర్ణములయందును, ఆ ఉఊఋఅను దీర్ఘములుగూడఁ గ్రమముగ ‘అఇ ఉఋ’ అను వర్ణములయొక్క విశేషములే యగుటంజేసి ‘అఇ ఉఋ’ అనువర్ణములు గ్రహింపఁబడినచో గతార్థములే యగుచున్నవి. కావున నక్షరసమామ్నాయమునుండి దీర్ఘాక్షరములను గ్రహింపకపోయినను గ్రహింపకపోవచ్చును. అట్లు దీర్ఘాక్షరములను సంకోచించినచో నక్షరసమామ్నాయము:

(1) అ క ఖ గ ఘ హ॥ (2) ఇ చ ఛ జ ఝ య శ॥
 (3) ఊ ష ఘ బ భ వ॥ (4) ఋ ట ఠ డ ఢ ర ష॥ (5) త థ
 ద ధ లస॥ (6) ఏఁ॥ (7) ఓఁ॥ (8) జ ఙ మణన॥ అను నెని
 మిది వర్ణములుగా నలరారుచు నలుబదియొక వర్ణములతో
 నొప్పును. ఇయ్యది వర్ణములయొక్క స్వోచ్చితోత్పత్తి స్థాన
 క్రమము ననుసరించి ప్రదర్శింపఁబడిన వర్ణక్రమవిభాగము.
 ఇందలివర్ణములను సుప్రసిద్ధమగు పాఠముతో ననుగుణముగఁ
 బ్రదర్శించినచో నీయక్షరసమామ్నాయ మితైఃగునఁ బరఁగు
 చున్నది.

“అ ఇ ఊ ఋ ఏ ఐ ఓ ఔ క ఖ గ ఘ, చ ఛ జ ఝ, ట ఠ డ ఢ, త థ ద ధ, ప ఘ బ భ, జ ఙ ణ న మ, య ర ల వ శ ష స హ॥”

ఇట్లేయక్షరసమామ్నాయ మకార మాదిగాఁ గల్గి
 “హ”కార మంతముగాఁ గల్గి మామూలుగా నలరారుచున్నది.
 ఇట్లేనలువదియొక యక్షరములతోఁ గూడిన యక్షరసమా
 మ్నాయముచే భాష చరితార్థ మగుచుండ భాషా తత్వ
 విశారదుఁ డగు వరయచి—

“ద్విధాఽక ఏచోఽనుస్వారోవిసేర్షోఽడశస్వరాః

స్వర్యా అంతస్థోష్మాణశ్చతుష్ప్రింశద్ధలః స్మృతాః”

అని యక్షరసమామ్నాయమునందు,

అ ఆ ఇ ఈ ఉ ఊ ఋ ఋ ఌ ఌ ఏ ఐ ఓ ఔ అం అః

క ఖ గ ఘ జ, చ ఛ జ ఝ ఙ, ట ఠ డ ఢ ణ, త థ ద ధ
 న, ప ఘ బ భ మ,

య ర ల వ శ ష స హ ళ.

అనువర్ణములు సంస్కృత భాషానిష్ఠాదకములని నిర్వచించి యున్నాఁడు. ఇట్లు నిర్వచించుట దేయకాదు. ఇట్టి క్రమముకూడ సిద్ధమగు క్రమమే యనియు నట్టి క్రమముచే భాషయందలి శబ్దములకుఁ దత్త్వాన్నిధిధనమునందుఁ గల యన్యోన్యసంబంధమును బోధించుసంఖ్యాసంకేతముతోఁగూడ నలరారుచున్నదనియు, “కాదినవ, టాదినవ, పాదినవ, యాద్యప్త” యనువాక్యములచే నుపదేశించియున్నాఁడు. అనఁగాఁ గటపయ’ వర్ణము లేకత్వసంఖ్యను బోధించు సంకెను, ‘ఖరఘర’ యనునాల్గువర్ణములు ద్విత్వసంఖ్యాబోధకమగు సంకెను, ‘గడబల’ యను నాల్గువర్ణములు త్రిత్వార్థబోధకమగు సంకెను నట్లే ‘ఘఢభవ’ యను వర్ణములు నాలుగవయంకెను, ‘జణమశ’ యనువర్ణము లయిదవయంకెను ‘చళష’ యను వర్ణము లాఱవయంకెను ‘భధస’ యనువర్ణము పేడవయంకెను, ‘జదహ’ యనువర్ణము తెనిమిదవయంకెను, ‘ఘఘనర్ణములు తొమ్మిదవయంకెను, ‘జన’ వర్ణములు నున్న (౧)ను బోధించు చున్నవని తాత్పర్యము. సిద్ధమగు అక్షరసమామ్నాయము నకును సంకెలకును నిందుఁ బ్రదర్శింపఁబడిన సంబంధము శాస్త్ర సిద్ధమగు నవినాభావయాపసంబంధమే గాని కల్పనామాత్ర మెంతమాత్రము గాదని తత్త్వజ్ఞులయాశయము. ఇట్లు యాశయము నే ‘వాగనుశాసనుఁడ’ ని ప్రసిద్ధిగాంచిన నన్నయ భట్టారకుఁడు గూడ “ఆద్యాయాః పంచాశద్వర్ణా” యను సూత్రముచే వ్యక్తీకరించినాఁడు.

దీనినిబట్టి పదునాలుగు స్వరములతోడను, నిరువదియైదు స్పర్శములు, నాలుగంతస్థవర్ణములు, నాలుగువర్ణములు, నొక శవర్ణమును గల ముప్పదినాలుగుహల్లులసముదాయముతోడను వర్ణసమామ్నాయము శూడియున్నట్లు సుస్యక్తమగుచున్నది. ఇందు 'క్ష'కారమునకుఁ బ్రసక్తి యెంతమాత్రము గానరాదు. ఇందులకుఁగారణ మక్షమాలికోపసృష్టమనగు 'క్ష'కారము 'అకారాది' 'ళ'కారాంతవర్ణములతో సమాసముగ లెక్కింపఁబడక ప్రత్యేకముగ నుపదేశింపఁబడుటయే యని యూహింపనొప్పును.

ఇట్లే యక్షరసమామ్నాయ మనాదికాలమునుండి ప్రచారమును గనుచుండ వైయాకరణ సార్వభౌముఁడగు పాణిన్యాచార్యునికి మహేశ్వరానుగ్రహమువలన నొకయక్షరసమామ్నాయము లభించుటయు నయ్యది పాణిన్యాచార్యునిచే రచింపఁబడిన యష్టాధ్యాయానుసారమగు మహావ్యాకరణమునకు శిఖామణిగ నలరారుచుండుటయు నెల్లరకును దెలిసిన విషయమే. కానినికి మహేశ్వరునివలన లభమైన యక్షరసమామ్నాయమున్ననో పదునాలుగుమాత్రములుగా నొప్పుచున్నది.

- (1) అగ్గణో (2) ఋగ్ (3) ఏఱ్ఱో (4) ఐఱ్ఱో
- (5) హయవరటో (6) లణో (7) ఇనుజణనమ్ (8) ఝభణ్
- (9) ఘభణమ్ (10) జబగడదశో (11) ఖఫఛతథచటతవ్ (12) కపయ్
- (13) శవసర్ (14) హల్ ||

ఇందుఁ దొలినాల్గుసూత్రములచే “అఇఉఋౠఏఐ ఓ ఔ” అను తొమ్మిదిస్వరము లుపదేశింపఁబడుచున్నవి. పుగిలిన పదిసూత్రములచేతను ముప్పదిమూఁడుహల్లులు మాత్రమే యుపదేశింపఁబడుచున్నవి. దీనిని బట్టి ప్రాచీనసమామ్నాయముకంటె నచ్చులలో “అ, ఈ, ఊ, ఋ, ౠ, అనుస్వారము, విసర్గము”నను నేడు స్వరములును, హల్లులలో ‘ళ’ యను వర్ణమును నుపదేశింపఁబడియుండలేదు. కాని హకారము రెండు సారు లుపదేశింపఁబడుటచే నుపదేశింపఁబడిన హల్లులసంఖ్య ముప్పదినాల్గుగా నలరారుచుఁ బ్రాచీన సమామ్నాయపు హల్లులసంఖ్యతో సామ్యమును జెందియున్నది. ఒకవేళ, ‘అఈఊఋ(ౠ)’ అను దీర్ఘస్వరములు, “అఇఉఋ(ౠ)” అను హ్రస్వములచే గతార్థము లగుచున్నవని తలంచినను ననుస్వారవిసర్గము లుపదేశింపఁబడ లేదని చెప్పనొప్పును గదా! దానంజేసి స్వరములసంఖ్యయందు రెండుసమామ్నాయములకును వైషమ్యము తప్పక తెలియనచ్చును.

ఇంతియకాదు. అచ్చులలో ‘ఏ ఐ ఓ ఔ’ యను నాల్గింటి యొక్క క్రమము ‘ఏ ఓ ఐ ఔ’ యని మాఱుటయే గాక హల్లులయందలి క్రమమంతయుఁ బుష్కలముగ మార్పుఁజెందినది. కావున నీమార్పునందలి విశేషము లొకింత ప్రదర్శింపఁబడుచున్నవి.

1. అ ఇ ఉ ణ్.

ఇందలి ‘అ ఇ ఉ’ అను మూఁడువర్ణములకును విస్తృతమే ప్రయత్నమైనను స్థానభేదముండుటవలన సావర్ణ్యము

లేకపోవుటచేఁ బ్రత్యేకముగా గ్రహింపఁబడుచున్నవి. ఇందు
అకారమునకుఁ గంఠము, ఇకారమునకుఁ దాలువు, ఉకారమునకు
నోష్ఠమును స్థానములుగాఁ దెలియవచ్చుచున్నవి. స్థానమనఁగా
వాక్ప్రసారమునకు నిదానమగు నాలుక యేస్థానముతో సం
బంధించినపుడు వర్ణములు వినఁబడునో యయ్యది యావర్ణము
నకు స్థానమని యభిప్రాయము. అకారమునకుఁ గంఠము, స్థాన
మన నాలుక కంఠమువైపు సంకోచమును జెంద వివృతప్రయ
త్నముచే అకారము వినవచ్చునని భావము. ఇకఁ దాలువు
స్థానమన్ననో నాలుకకొన తాలువుయొక్కమధ్యభాగమునకుఁ
బ్రసరింపగాఁ బ్రయత్నవిశేషముచే వినవచ్చెడి వర్ణములకుఁ
దాలువు స్థానమని యభిప్రాయము. ఇకార మను స్వరము
పైతీరున వివృతప్రయత్నముచే వినవచ్చుచున్నది. ఇక
నోష్ఠము స్థానమన్ననో నాలుకకొన పెదవులతో సంబంధించు
చున్నదని యభిప్రాయము. ఉకారము నాలుకకొన పెదవు
లతో సంబంధింప వివృతప్రయత్నముచే వినవచ్చెడి స్వరము
కావున నుగారమునకు నోష్ఠము స్థానమని చెప్పఁబడుచున్నది.
ఈ మూఁడు స్వరములను గ్రమముగాఁ గంఠతాల్వోష్ఠము
లందు వివృతప్రయత్నముచే • స్ఫుటముగ వినవచ్చెడి
వర్ణములు.

కంఠము, తాలువు, ఓష్ఠ మను మూఁడుస్థానముల
యందు వినవచ్చెడి వర్ణములకు స్థానగతభేదము స్ఫుటముగఁ
దెలియవచ్చుచుండును. ఇది యట్లుండ నిక నొకవిశేషము
గలదు. ఈ మూఁడువర్ణములను గ్రమముగా నుచ్చరించు

నపుడు హృదయమునుండి బయలు వెడలు నొకేనాద మా యా
స్థానములవఱకు వ్యాపించుచు వివృతప్రయత్న విశేష
ముచే వినవచ్చుచున్నట్లు శ్రోతృబుద్ధికిఁ బొడగట్టుచుండును.
నాదమనఁగా సామ్యావస్థారూపమగు వాక్కుని యభిప్రాయము. స్ఫుటములగు మూఁడుస్థానములయందును వినవచ్చెడి
మూఁడుస్వరములును మొదటిసూత్రముగ మహేశ్వరునిచే
నుపదేశింపఁబడిన నెడివిశేష మీ సూత్రముచేఁ బలియవచ్చు
చున్నది.

ఇక నీ సూత్రముం దుపదేశింపఁబడిన మూఁడు స్వర
ములును బ్రత్యేకప్రత్యేకముగా “ఉకాలోఽష్టస్వదీర్ఘస్పృతః”
(పాణి. 1-2-27) “ఉచ్చైరుదాత్తః” “స్తిచ్చైరనుదాత్తః” “సమా
హారః స్వరితః” (పా 1-2-29, 30, 31) ‘ముఖనాసికావచనోఽను
నాసికః’ (1-1-8) అను సూత్రములచేఁ బదునెనిమిది యకార
ములకును బదునెనిమిది యకారములకును బదునెనిమిది
యకారములకును సంజ్ఞలుగా నుపదేశింపఁబడినట్లు శిష్టులచే
నిర్వచింపఁబడినది.

స్థానప్రయత్న భేదముచే నాదము వర్ణరూపమును
బొందుచున్నదని చెప్పఁబడియె. అందు వివృతప్రయత్నముచే
నీయకారేకారోకారములు వినవచ్చుచున్నవనియుఁ జెప్పఁ
బడియె. ఈ సందర్భమునఁ బ్రయత్నాంతరభేదకథన మన
సరముకావున నయ్యది కొంచెము నిరూపింపఁబడుచున్నది.

ప్రయత్నము (ఆభ్యంతరము) వివృతమనియు సంవృత
మనియు స్పృష్టమనియునీషత్ స్పృష్టమనియు నాల్గువిధములుగఁ

దేలియవచ్చుచున్నది. ఈనాల్గింటిలోఁ బ్రకృతమున ముచ్చ
టింపఁబడిన మూఁడువర్ణములకును వివృతప్రియత్నమని చెప్పఁ
బడియెను. ఇంద్రికవిశేషముగలదు. ఇకారోకారములకు వివృత
ప్రియత్నమునుగూర్చి విచార మెంతమాత్రములేదు. అకా
రముయొక్క వివృతప్రియత్నమునుగూర్చి యొకింత విశేషము
దేలియవచ్చుచున్నది. ‘అఇఉఈ’ అనుసూత్రమందు వినవచ్చెడి
యకారమునకు వివృతప్రియత్నమే యని విచారణాపురస్సర
ముగ భాషాత్త్వవిశారదులు నిర్ణయించియే యున్నారు. ఇట్టి
వివృతప్రియత్నముతోఁగూడిన యకారము పనునెనిమిది
యకారములకు నుపలక్షణముగ నుపదేశింపఁబడినట్లు గూడ
వ్యవహారముగలదు. ఇదియట్లుండ సంవృతప్రియత్నముతోఁ
గూడిన యకార మొకటి యున్నట్లు “అ అ” (పా. 8-4-68),
యను పాణినిగ్రంథాస్థ్యసూత్రముచే దేలియవచ్చుచున్నది.
దీనినే “హ్రస్వస్యావర్ణస్య ప్రియోగే సంవృతమ్”ని శిష్టులు
పేర్కొనుచున్నారు. అనఁగా సప్తాదశభేదములకు గ్రాహకము
కాకుండ సంవృతప్రియత్నవిశిష్టమగు నొక యకారము వివృత
ప్రియత్నముతో నొప్పు సకారముకంటె విలక్షణముగ వివృ
తాకారము సావర్ణ్యము లేనిదై సిద్ధమై యున్నటులఁ దేలియ
వచ్చుచున్నది. ఈ సంవృతాకారము భాషయందు నిర్వికార
ముగ నిలిచియున్నట్లు “పూర్వత్రాసిద్ధమ్” (పాణి. 8-2-1)
అను సూత్రముచే స్పష్టీకరింపఁబడుచున్నది. ఇంతియకాదు.
“అక్షరాణామకారోఽస్మి” యను నీశ్వరవచనముచేతను,

“అకారః సర్వవర్ణాగ్ర్యైః ప్రకాశః పరమేశ్వరః।

ఆద్యమస్త్ర్యేన సంయోగాదహమిత్యేన జాయతే॥

యను శిష్టస్మృతిచేతను సంవృతాకారము పరమేశ్వర
రూపముగా స్మరింపఁబడుచున్నట్లు సుస్పష్టము.

‘అ థ ఉ ణ్’ అనుసూత్రమునందు ‘ణ’ కార మంత్య
వర్ణముగా నుపదేశింపఁబడి వైయాకరణులచేఁ బ్రత్యాహార
సిద్ధికై యుద్దేశింపఁబడిన యిత్యంజతో నొప్పుచున్నదనియు
దలంపఁబడుచున్నది. కాని యందొకవిశేషముకలదు. ప్రత్యా
హారసిద్ధికై మాత్రమే యిత్యంజావర్ణము లుచ్చరింపఁబడినచో
నుచ్చరింపఁబడిన వర్ణములకు సార్థక్య మించు కేనియులేక యెట్టి
యో యొకతీరున ననియతముగఁ బ్రత్యాహారవర్ణము లుండ
నొప్పును. కాని మహేశ్వరముఖమునుండి వెలువడుటంజేసి
యవ్యానియఁ దొకింత విశేషముండితీరవలయును. కావున నీ‘ణ’
కారమువలనఁ దెలియవచ్చెడి విశేషము నొకింత విచారింతము.

కూటమునం దుచ్చరింపఁబడిన యచ్చులచే వర్ణోత్పత్తి
స్థానములుగఁ గంతతాల్వాప్తములు స్ఫూరికి వచ్చుచున్నవి.
ప్రథమమున మూఁడుస్థానములు వినవచ్చుటఁజేసి వర్ణోత్పత్తి
స్థానములు మూఁడూ లేక యధికమా యను నాశంక కలుగ
వచ్చును. అట్టియాశంకను వారించుటకై స్థానాంతరమును స్ఫుట
ముగ భాసింపఁజేయునట్టిదియు నపూర్వములగు ధర్మములతో
నొప్పుచున్నట్టిదియు నగు ‘ణ’ కార మిచట నుపదేశింపఁబడిన
దని చెప్పవచ్చును. నీలయన ‘ణ’ కారము నుచ్చరించునపుడు
నాలుకచివర పై మూఁడుస్థానములనుండి స్పష్టముగ ముదిలి

యూర్ధ్వముగఁ దిరిగి 'యంగుటిని' స్పృశించును. ఇట్లునాలుక
యంగుటిని స్పృశించునపుడు తెలియవచ్చెడి స్థానము మూర్ధ
మనియు నందుఁ బ్రయత్నవిశేషముచే వెలువడువర్ణములు
మూర్ధస్యము లనియుఁ జెప్పబడును. ప్రకృతము మూర్ధస్థాన
మున స్పృష్టప్రయత్నముచే 'ణ' కారము వెలువడుటంజేసి
ణకారోచ్ఛారణముచేఁ బ్రయత్నాంతరమగు స్పృష్టప్రయత్న
మును స్థానాంతరమగు మూర్ధస్థానమును దెలియవచ్చుచున్నవి.
కావున 'ణ' కారోత్పత్తివిశేషమును బట్టి తత్సజాతీయముగ
వెలువడువర్ణము లన్నియు మూర్ధస్యములని స్పష్టమగును.
అన్యఁగా నంగుటిభాగమునఁ బ్రయత్నవిశేషముచే నుత్పన్న
ములగువర్ణము లన్నియు మూర్ధస్యములని నిర్ణయింపవచ్చును.

ప్రకృతమున 'అ ఇ ఉ ణ' సూత్రమును విచారింపఁగా
వర్ణోత్పత్తికిఁదగు స్థానములగు కంఠ తాలోవృత్త మూర్ధస్థానము
లును వివృతము స్పృష్టమను రెండు ప్రధాన ప్రయత్నము
లును స్ఫుటములగుచున్నవి.

2. ఋ ఌ క్.

ఇది రెండవ మాహేశ్వరసూత్రము. ఇందు 'ఋ ఌ'
అను రెండుస్వరము లుపదేశింపబడుచున్నవి. ఈ రెండువర్ణము
లకును ప్రయత్నము 'అ ఇ ఉ' లకు వలెనే వివృతమని స్ఫుట
ముగాఁబలియుచున్నది. కావునఁ బ్రయత్నమునుగూర్చి సం
ధియములేదు. ఇంక విసంవాద మెందుఁగలదనిన స్థానమును
గూర్చియు వీనియావశ్యకతను గూర్చియును. ఇందుఁబరింపబడిన
ఋకారమునకు 'అ ఇ ఉ' లకు వలెనే పదునెనిమిది విధము

లగు ప్రకారములు తెలియవచ్చుటంజేసి. యద్దాని యావశ్య
 కతనుగూర్చియు సందేహములేదు. కాని, 'అ' కారమునకు
 భాషయందుఁ బ్రచారము దెలియమి 'అ' కారోపదేశమును
 గూర్చి విసావాదమెక్కుడుగలుగుచున్నది. ఎట్లన- ఈసూత్రము
 నందలి 'అ' కారము హ్రస్వస్తుత 'అ' కారములను సూచించు
 చున్నదని కొందఱును హ్రస్వదీర్ఘస్తుత 'అ' కారములను సూచిం
 చుచున్నదని కొందఱును దలంచుచున్నారు. ఏలయన భాష
 యందుఁ బ్రచారములేని 'అ' కార మిచటఁ గనఁబడుటయు విసం
 వాదమునకుఁ గారణము. 'అ' కారము విచర్మకులు దలంచు
 నట్లు దీర్ఘస్తుతములతోఁగాని దీర్ఘముతోఁగాని సంబం
 ధము లేనిచో హ్రస్వముతో సంబంధింపని ఏ ఓ ఐ ఔ
 లకుఁ బ్రత్యేకసూత్ర ముచ్చరింపఁ బడినట్లు ప్రత్యేకసూత్ర
 ముగా నుచ్చరింపఁబడియుండును. ఒకకూటమునఁ జేర్చబడిన
 పదార్థములకు సజాతీయధర్మ ముండి తీరవలయును గాని
 యత్యంత వైజాత్యముండుట యుక్తముగాదు. కావున ఋ కా
 రముతోఁ జేర్చఁబడిన 'అ' కారమునకు, 'అ' కారముతోఁ జేర్చఁ
 బడిన ఋ కారమునకు నెద్దియో సామాన్యమొకటి యుండి
 తీరవలయును. మొదటి కూటమువలనఁ దెలియ నచ్చెడి ఏకే
 షములను గమనించి యీ కూటమును గమనించినచో 'అ'
 కారమునకు దీర్ఘము భాసించుటయే గాక యిందు విసంబధు
 'అ' కారము పదునెనిమిది 'అ' కారములకు గ్రాహకముగా
 నుచ్చరింపఁ బడినట్లు నిశ్చయింప నగును. భాషయందు నిండు
 కేసియుఁ బ్రచారములేదని తెలిసికొని 'అ' కారమునకు

హాస్యస్మృతములను సాధించువారలు దీర్ఘ మేల సాధింపఁ
బడలేదను ప్రశ్నమునకు బాధ్యులు. 'ఁ' కారము సంధ్యక్ష
రముగాక యకారాదులవలెఁ గేవలము స్వరమాత్రమే యై
యుచ్చరింపఁబడుచుండ నకారాదులతో పాటు 'ఁ' కారమునకుఁ
గూడ దీర్ఘ మభిప్రీతము గాదనుట యుక్తి సహము గానేరదు
గదా! కావున నకారాదులతో పాటు 'ఁ' కారమునకుఁ గూడ
దీర్ఘ మభిప్రీతమై యుండవలయును.

శ్రుతిచేఁ బరింపఁబడినట్టిదియు, శిష్టులచే నక్షరసమా
మ్నాయమున వ్యవహారమును గనుచున్నట్టిదియు రహస్య
విదులచే సతతము పవిత్రముగ నెన్నఁబడుచున్నదియు నగు
దీర్ఘ 'ఁ' కారమున కీసూత్ర మభిప్రీతము గాదనుట శ్రుతి
స్మృతసహచారవిరుద్ధము. కావున సచటి 'ఁ' కార మకా
రాదులవలెఁ బడునెనిమిది 'ఁ' కారములను గ్రహించునని
తేలియునది. కావున నీసూత్రముచేఁ బడునెనిమిది ఋ కార
ములును బడునెనిమిది 'ఁ' కారములును గూడ సూచింపఁబడు
చున్నవని చెప్పవలయు క్కము.

ఇంతవఱకు ఋ 'ఁ' పరములయొక్క ప్రయత్నమును
గూర్చియు విశేషములను గూర్చియు నిర్వచింపఁబడియె. ఇక
స్థానవిశేషము విచారణీయము.

మొదటిసూత్రమువలన నాల్గుస్థానము లభిప్రీతములై
యట్టి స్థానములయందూఁ దేలియవచ్చెడిపరములకు దృష్టా
న్తము ప్రదర్శింపఁబడినది. ప్రకృతమున వినవచ్చెడి ఋ
'ఁ' పరములు పైస్థానములలో నెచ్చటనైనఁ దేలియవచ్చు

చున్నవా లేక వేటొక స్థానమునఁ దెలియవచ్చుచున్నవా యను విషయమును విచారించిచూచినఁ బు ౧ వర్ణములు రెండును బైస్థానములతో సంబంధము లేక నాలుకకొన స్థానాంతరములను స్పృశించుచుండ వివృతప్రియత్నముచే విన వచ్చుచున్నవని స్పష్టము. దంతస్థానమున్ననో దంతమూలము నుండి యంతమువఱకుఁ గల స్థానమని గుర్తెఱుఁగునది. ఈస్థాన మొకింత మాంసముచేఁ గప్పఁబడియు నొకింత గప్పఁబడకయు నున్నది. నాలుకకొన మాంసముచేఁ గప్పఁబడిన స్థానమును స్పృశించుఁగాక, కప్పఁబడనిస్థానమును స్పృశించుగాక! ఏది యెఱ్ఱైనను దంతదేశము స్థానమే. అచటఁ దెలియఁబడువర్ణము లెవ్వియైనను దంత్యములే.

ఇకఁ బ్రకృతమున ౧ కారమును దంత్యమనుటయందు వివాద మెంతమాత్రము లేదుగదా! ఋ కార మేస్థానమున బయలువెడలుచున్నదనిన ణ కారము బయలువెడలు స్థానమున బయలువెడలుచున్నదని చెప్పట కవకాశము చాలదు. ఏలయన, ఋ కారము నుచ్చరించుటయందు నాలుకయొక్క కొన ౧ కారోచ్ఛారణమునందువలె దంతస్థానమునే స్పృశించు చుండును గాని ణ కారోచ్ఛారణమునందువలె మూర్ధ్వ భాగమునుండి మరలి యంగుటి నెంతమాత్రమును స్పృశింప లేదు. కావున ఋ కారము ణ కారతుల్యముగాదు. అక్కారణ ముచే ఋ కారము మూర్ధన్యమని చెప్పట కవకాశ మెంత మాత్రము చాలదు.

కాని ౧ కారసాహచర్యముచే దంత్యమని గ్రహించు

టకుఁ బుష్కలమగునవకాశము గలను. భావయందు నించు
 కేనియుఁ బ్రచారము లేనట్టియు స్ఫుట మగు స్థానమును గల్గి
 యున్నట్టియు 'ఁ' కారమును ఋకారముతో సమకూర్చుటంజేసి
 ఋకారమునకు స్థానము నతిదేశించుటయు, దీర్ఘముతో నొప్పి
 యుండలేదని తలంపఁబడు 'ఁ'కారమును దీర్ఘముతోఁగూడ్చిన
 ఋకారముతోఁ బొందికచేయుటచే ఋకారమట్లు 'ఁ'కారమునకు
 దీర్ఘమును గ్రహించుటయుఁ బ్రయోజనముగాఁగల్గి ఋ 'ఁ'
 వర్ణములచే సూత్రమునందు సమకూర్పఁబడియున్నట్లు నిశ్చ
 యింపనగును. ఇట్టియభిప్రాయమును దేశించియేమహాశయుఁడగు
 వాక్కిక కారుఁడు 'ఋ 'ఁ' వర్ణయోర్మిథః సావర్ణ్యం వాచ్యమ్'
 అనువాక్యమును స్మరించియున్నాఁడు. సావర్ణ్యము "తుల్యస్య
 ప్రయత్నం సవర్ణమ్" (పాణి 1-1-9) అనుసూత్రముచే నిర్వచింపఁ
 బడుచున్నది. అసఁగాసమానస్థానమును సమానప్రయత్నమును
 గల్గిన వర్ణములకు సావర్ణ్యమనుధర్మము కల్గునని భావము..
 ఋ 'ఁ' వర్ణములకు వివృతము ప్రయత్నముగదా? స్థానము
 గూడ దంతమే. దానంతటియే యీరెండువర్ణములకును సావ
 ర్ణ్యము విధింపఁబడుచున్నది. కావున ఋ 'ఁ' వర్ణములు రెండిటి
 కిని దంతమే స్థానము.

ప్రకృతమున "ఋ 'ఁ' క్" అనుసూత్రముచే మూర్ధ
 న్యములుగాఁ దలంపఁబడు ఋకారస్థానముచే ణకారతుల్యము
 గాకపోవుటచేతను 'ఁ' కారతుల్యమగుటచేతను దంత్యము
 గాని మూర్ధన్యముగాదని నిర్వచింపఁబడియెను.

ఇక పాణినిశిక్షను జూడ ఋకారము మూర్ధస్యముగ గానవచ్చుచున్నది. అప్పుడు ఋకారమునకు 'లి' కారముతో సావర్ణ్యము ఘటించుటకు సవకాశముచిక్కదు. ఈ రెండిటికిని సావర్ణ్యము మున్నటుల శాస్త్రప్రక్రియవలనఁ బలియవచ్చుచున్నది. సహజముగ సావర్ణ్యములేనిచో నాప్రక్రియనటుల నిర్వహింపనోపును? కావున నిట్టిలోపమును గమనించియే ఋలి కారోచ్ఛారణస్థానములు సన్నికృష్టములగుటచే ఋ కారోచ్ఛారణభాగమునుగూడ దంతస్థాన భాగమునో నొక భాగముగా నూహించి యీవర్ణములకు సావర్ణ్యము సయుక్తికముగ సిద్ధించునను తలంపుతో నరచుచి “ఋలి వర్ణయోస్సావర్ణ్యంవాచ్యం” అనువార్తకమును స్మరించినట్లు నూహించుటకుఁ గూడ సవకాశముగలదు.

ఇది యటులుండ నీ ఋలి వర్ణముల నొకకూటముగాఁ బఠించుటయందు వేటొకవిశేషముగూడఁగలదు. ఋలి వర్ణములు స్వరములలోఁ బరిగణింపఁబడుచున్నను అ ఇ ఉ లవలె శుద్ధస్వరములుగాక హల్భాగమిశ్రితస్వరములై యున్నవి. దానంజేసికూడ నీరెండిటికి నొకకూటమునందు పొందికకు స్వారస్యము గలుగుచున్నది.

ఇక నీసూత్రమునందు ‘కొ’ అనునది ప్రత్యాహారవర్ణమగుచు నిత్సంజ్ఞగాఁ బరఁగు చున్నది. ప్రకృతమున గెరుడు సూత్రములచే నభిప్రీతములగు ‘అ ఇ ఉ ఋ లి’ అను వర్ణములచే మూలస్వరము లుచ్చరింపఁబడి స్వరవిశేషజ్ఞానమునకు సావకాశము గలుగఁజేయునను నాశయముతో స్వరములకంటె

విలక్షణముగు స్పర్శములయొక్క యుత్పత్తిని నందులకుఁదగు స్పష్టప్రయత్నమును స్ఫురింపఁజేయుటకు స్పర్శములలోనగ్రవర్ణముగు క కార మొచట నుపదేశింపఁబడుచున్నది. “అ ఇ ఉ ఊ” అను సూత్రముచే వర్ణోత్పత్తికిఁదగు కంఠము తాలువు ఓష్ఠము మూర్ధమునను నాల్గొంఠములును “ఋ ఌ క్” అను సూత్రముచే దంతమనెడి స్థానమును గలిసి యైదుస్థానములు నిచట ప్రదర్శింపఁబడుచున్నవి. “అ ఇ ఉ ఋ ఌ” అను స్వరములకు వివృతప్రయత్నము తెలియఁబడుచున్నది. స్పష్టప్రయత్నము వెలువడు వర్ణములు కేవలము మూర్ధస్యములే యగునా లేక స్పష్టప్రయత్నముచే స్థానాంతరములందుఁగూడ వర్ణవిశేషములు గల్గునా యను శంకను వారించి స్పష్టప్రయత్నముచే స్థానాంతరములందుఁగూడ వర్ణములు బయలు వెడలుననియునవివివృతప్రయత్నముచే వెలువడువర్ణములకంటె నత్యంతము విలక్షణములనియు నయ్యావి స్పర్శము లను వ్యవహారమును గనుచున్నవనియు సూచింప నీ ‘ఋ ఌ క్’ సూత్రమున ‘క్’ అను వర్ణ మిత్థంజ్ఞగా నుపదేశింపఁబడియున్నది.

ఇంక నీ రెండుసూత్రములను బ్రత్యాహారముచేసినచో ‘అక్’ అను సంజ్ఞ గలుగుచున్నది. ‘అక్’ అను సంజ్ఞవలనఁ దెలియవచ్చెడివిశేషవిషయమేమనఁగాఁ గంఠస్థానమున వివృతప్రయత్నముచే స్వరముగునకారమును స్పష్టప్రయత్నముచే స్పర్శముగునకారమును జనించునట్లు స్థానాంతరములందుఁగూడ వివృతప్రయత్నముచే స్వరములును, స్పష్టప్రయత్నముచే స్పర్శములునుజనించుచున్నవనికూడఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నది.

ఇంతియకాదు. ఈ రెండుసూత్రములకుఁ బ్రత్యాహారవర్ణములగు 'ణ్ కో' అనునవి యకారవిహీనములై వ్యంజనసూత్రముగాఁ బ్రదర్శింపఁబడుటచే 'హయవరత్' అను సూత్రము మొదలుగాఁగల పదిసూత్రములందు నుచ్చరింపఁబడిన హ్రస్వత్యాహారఘటకవర్ణములన్నిటియందును వినవచ్చేడి యకారముఁబ్రకారణార్థమేయనియు వర్ణములన్ననోయకారరహితములుగానే భావింపవలయుననియు సూచింపఁబడుచున్నది. ఇంతియకాదు. హ్రస్వత్యాహారఘటకవర్ణములకు స్థానమును నిర్ణయించుటలో నావర్ణములను నకారరహితములుగా నుచ్చరించి విమర్శింపవలయునేగాని వేటొండువిధమున విమర్శింపఁగూడదు.

ఇట్లు "ఋ ఌ కో" అను సూత్రమునందలి "ఋ" వర్ణము యొక్క గ్రహణముచే మహత్తరమగు ప్రయోజనము గల్గుచుండ "ఋకారోపదేశో" యదృచ్ఛాశక్తిజానుకరణస్ఫుత్యాద్యర్థ"యని ఋకారోపదేశము యదృచ్ఛాశక్తిప్రయోగార్థమనియు నశక్తివలనఁ గల్గినదాని యనుకరణార్థమనియుఁ బ్రత్యాద్యర్థమనియుఁ జెప్పుట సామాన్యము.

3. ఏ ఓ జ్.

ఏకారము ఓకార మను రెండును అకారాదులనలె మూలస్వరములుగాక మూలస్వరములయొక్క సంధిచే నిష్పన్నములగుటంజేసి సంధివర్ణములని చెప్పఁబడుచున్నవి. అనఁగా నకారమునకు ఏకారము పరమగునపు డేకారమును, అకారమున కుకారము పరమగునపు డోకారమును నేకాదేశములుగా

వచ్చుచున్నవి. దానంటేసి యకారేకారములయొక్క సంధి
వర్ణము 'ఏ' యనియు నకారోకారములయొక్క సంధివర్ణము
'ఓ' యనియు నిట్టిసంధిని గుణసంధియనియు గుణసంధియందు
వినియోగమును జెందు వర్ణములు గుణసంజ్ఞకము లనియు
వ్యవహారము పరగించుచున్నది. దానంటేసి గుణసంధితో నొప్పు
'ఏ ఓ' లు రెండును బ్రత్యేకసూత్రమునందు నలభారు
చున్నవి.

ఏ ఓ లు రెండును సంధివర్ణములుగాఁ జెలియవచ్చు
• చున్నను 'ఆ ఈ ఊ' వర్ణములవలెఁ బ్రత్యేకవర్ణముగా నుచ్చ
రింపఁ బడుటచేతను సంధివర్ణములయొక్క స్ఫూర్తి యంతగా
లేకపోవుటచేతను 'ఆ ఈ ఊ' ల వలె దీర్ఘాక్షరములుగానే
వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. దీర్ఘాక్షరమన రెండుమాత్రులతో
నొప్పుస్వరమని యర్థము. ఏ కా రౌకారము లన్ననో రెండు
స్వరములయొక్క- సంధివర్ణములగుచు రెండేసి మాత్రులచే
నొప్పుచుండుటంటేసి హ్రస్వభావము లేక, దీర్ఘములే యగు
చున్నవి. 'ఏ ఓ' వర్ణములు సంధివర్ణము లగుటంటేసి యెల్ల
ప్పుడును సాధారణముగా మాత్రాద్వయవిశిష్టములే యగు
చున్నవి. కావుననీ 'ఏఓ' లెల్లప్పుడును దీర్ఘస్వరములే యగుచు
హ్రస్వభావము నెంతమాత్రము పొందఁజాలవు. కావున ఏ ఓ
లకు హ్రస్వభావము సమంజసము కానేరదు. ఏఓ లకు హ్ర
స్వము వచ్చునపుడు 'ఇ ఊ' వర్ణములే వచ్చునను నర్థముగల
"ఏచ ఇష్టస్వాదేశే" (పాణి 1-1-48) అను పాణినిసూత్ర
ముచే నీ ఏ ఓ లకు హ్రస్వముగా 'ఇ ఊ' వర్ణములే

చెప్పఁబడినవి. కావున దీనిచే నీ‘ఏట’లకు హ్రస్వములుగాఁ దెనుఁగున వ్యవహరింపఁబడెడి ‘ఏట’ అంతఃసూత్రము సంస్కృతమున లేవని స్పష్టముగాఁ దెలియవచ్చుచున్నది. అక్కతము ననే ‘ఏట’లకు స్వభావసిద్ధములగు హ్రస్వములు కానప్పటికి నాసూత్రముచే శాస్త్రసక్రియా మాశ్శిపయోగమునకై యా ‘ఇడ’ వర్ణములు హ్రస్వములుగా నుపదేశింపఁబడినవి. కావున నీ‘ఏట’లకు హ్రస్వ మప్రసిద్ధమని సుస్పష్టము.

పాశ్చీన వర్ణ సమామ్నాయమున ‘ఏఐ, ఓఔ’ యను క్రమము దెలియవచ్చుచుండ ‘ఏట, ఐఔ’ అను నీరీతిగా నేకారానంతర మోకారమును గ్రహించి యొకారమును గ్రహింపక పోవుటకుఁ గల కారణము “అదేజ్ గుణః” అను సూత్రముచే విధింపఁబడు గుణసంజ్ఞాసిద్ధియేయని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతియ గాక, సంధివర్ణత్వమునఁ గూడ నీరెండిటికిని జీగువయగుసంబంధము గలుగుటచేఁ గూడ వక్రతమమగు నైకారమును దీనిలోఁ బొందింపక యొకారమునే పఠించెను. ఈ ‘ఏట’లకు హ్రస్వ భావము లేకపోవుటచే హ్రస్వముతో, సంబంధించిన యాఱు భావము లర్థలోపముచే నివృత్తిఁజెంద దీర్ఘపుత్రములతో సంబంధించినపండ్రిండుభావములే కలుగుచుండును. దానంజేసి యా సూత్రమునందలి ‘ఏ’ యనునది పండ్రిండ్రికారములకును, ఓ. యనునది పండ్రిండ్రికారములకును గ్రాహక మగుచున్నదని గ్రహింపవలయును.

ఇక నేకారము సంధివర్ణమై యకారేకారములతో నొప్పియుండుటఁజేసి యొకారమునకు నీకారాదుల ట్నొకేస్తాన.

ముత్పత్తికిఁ గారణముగాక యుత్పత్తియందు స్థానద్వయ సంబంధముండుటంజేసి స్థానద్వయ ముత్పత్తిస్థానముగా నేకారమునకుఁ దలంపఁబడుచున్నది. దాసంజేసి యేకారమునకు నేకారేకారముల కుత్పత్తిస్థానములగు గంఠతాలువులయొక్క సమాహారము కారణమగుచున్నది. కావునఁ గంఠతాలువులుత్పత్తిస్థానముగఁ దలంపఁబడుచున్నవి. ప్రయత్నమన్ననో వివృతప్రయత్నమే.

ఏకారమునకుఁ గంఠతాలుసమాహార ముత్పత్తిస్థానముల్లో మొట్టమొదట గంఠోష్ఠములయొక్క సమాహార మోకారమున కుత్పత్తిస్థానమని తెలియునది.

ఇంక నీ సూత్రమున 'జ' కార మిత్సంజ్ఞావర్ణముగా నుపదేశింపఁబడుచున్నది. పూర్వ సూత్రమునఁ గంఠమునందు స్పృష్టప్రయత్నముచే వెలువడు 'క' కార మిత్సంజ్ఞాకముగా గ్రహింపఁబడియె. అద్దానివలనఁ గంఠమునందు స్పృష్టప్రయత్నముచే వెలువడు 'క ఖ గ ఘ జ' లలో 'జ' కారము కేవలగంఠముతోడనే సంబంధింపక నాసికతోఁగూడ సంబంధించుటచే నై లక్షణ్యము నొందియున్నది. కావున నట్టి విలక్షణ వర్ణములు ప్రతిస్థానమునందుఁ గూడ నాసికాసంబంధముచే వెలువడుట కనకాశము గలదని సూచించుటకును గంఠమునందు స్పృష్టప్రయత్నముచే వెలువడువర్ణములన్ననో కకారము మొదలు జ కారమువఱకుఁదెలియవచ్చెడి యైదుస్వర్గలే యని తెలుపుటకును గ్రహింపఁబడుచున్నది.

4. ఐ ఔ ఛ.

‘ఐ ఔ ఛ’ అనుసూత్రమునందు ‘ఐ ఔ’ అను రెండు స్వరములును వినవచ్చుచున్నవి. ఈరెండును ‘ఏ ఓ’లట్లు సంధ్యక్షరములే. ఈ యక్షరములందు సంధిభావము ఏ ఓ లకంటె స్ఫుటతరము. ‘అ + ఇ’ లయొక్క శ్రవణమైకారమునందు స్పష్టతరముగా నుండుటచేతను నట్లే ‘అ + ఉ’ ల యొక్క శ్రవణ మకారమునందు స్పష్టతరముగా నుండుటచేతను నీయవి ఏ ఓ లకంటె విలక్షణమగుసంధ్యక్షరములని సుస్పష్టమగుచున్నది. ఇంటియకాకవృద్ధియనువిశేషసంజ్ఞతోనొప్పుటచే గూడ నీయవి ప్రత్యేకసూత్రముగా నుపదేశింపఁబడియున్నవి. ఈయవి సంధ్యక్షరములే యగుటంజేసి పైనిఏఓలకంటెప్పంబడిన విశేషము లన్నియు నిచటఁ బ్రాయికముగా నతిదేశింపఁజేయ నగును. ఎట్లన అకారైకార (ఏ) ము లైకారమునకు సకారోకార (ఓ) ము లౌకారమునకును సంధివర్ణములు ప్రాయికముగా నగుటఁజేసి యీ యై యౌకారములు సంధివర్ణములే యగుచున్నవి. ఐకారమునందు స్ఫుటతరముగా సకారేకారములు వినఁబడుటఁజేసి యియ్యది కంఠతాలువులు స్థానముగాఁగలదని స్పష్టమగుచున్నది. అట్లే ఔకారమునందుగూడ సకారోకారములు వినఁబడుటచే నియ్యది కంఠోష్ఠములు స్థానముగాఁగలదనియు స్పష్టమగుచున్నది. పైవర్ణమువలెనే ఇదిగూడ వివృతప్రియత్నమే యగుచున్నది. ఇట్లే ఐకారౌకార (ఔ) ములు రెండును దీర్ఘములేయగుచుహ్రస్వత్వమును గల్గియుండకపోవుటచే నీయవి పండ్రెండుపండ్రెండుభేదముల నందుచున్నవి.

ఈ సూత్రమునందలి యిత్సంజ్ఞావర్ణము 'చ్' అను నది, పూర్వసూత్రములగు 'ఋ ఌ క్' ఏ ఓ జ్' అనువాని యందలి 'క్' జ్' లచే గంథమునందు స్పృష్టప్రయత్నముచే వెలువడు 'క ణ గ ఘ' యను స్వర్ణవర్ణములను సూచించి క్రమపాత్రములగు తాలుస్థానమునందు స్పృష్టప్రయత్నముచే వెలువడు 'చ ఛ జ ఝ ఞ'లను స్వర్ణములను సూచింప వర్ణప్రథమాక్షరమగు చకార మిచట నిత్సంజ్ఞగా సూత్రింపఁ బడియె. ఇంతియగాదు; లోకమున, "అ ఇ ఉ ఋ ఌ ఏ ఓ ష" వర్ణములకు సచ్చు లను ప్రసిద్ధిగూడఁ గలదు. అట్టి ప్రసిద్ధిని సంగ్రహించుటకుఁగూడ నిచటఁ జకారమిత్సంజ్ఞగా గ్రహింపఁబడినదని తెలియవలయును. ఏమన 'అ-చ్' అను ప్రత్యాహారముచే సభిప్రేతములగునవియే యచ్చు లని స్వరము లకు నామాంతరప్రసిద్ధిగూడ సున్యక్తమగుచున్నది. ఇంత వలకు స్వరములసఁగా సచ్చులే ప్రధానముగాఁ గల్గిన నాల్గు మాంపేశ్వరసూత్రములయొక్క క్రమవిశేషమును గూర్చి యనులోమముగా విమర్శింపఁబడియె.

ఇఁక నీ నాల్గుసూత్రములయొక్క ప్రతిలోమక్రమముచే నొక యద్భుతమగు విశేషము ప్రదర్శింపఁబడియున్నట్లు పాణినిమహాశయునిచేఁ బరింపఁబడిన సూత్రసందర్భమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. పాణినిమహాశయుని గ్రంథమునఁ దొలియధ్యాయమందలి తొలిపాదమున మూడు సూత్రము లీదిగువక్రమమున వెలయుచున్నవి.

“వృద్ధిరాదైచ్” “అదేజ్గుణః” “ఇకోగుణవృద్ధీ” అని. ఇందు మొదటిసూత్రమగు ‘వృద్ధిరాదైచ్’ అనునది ‘ఏదైచ్’ అను నాలుగవసూత్రమును నాధారముగాఁ జేసికొని స్మరింపఁ బడినట్లు సుస్పష్టము. రెండవసూత్రమగు ‘అదేజ్గుణః’ అనునది ‘ఏ ఓ జ్’ అనుమూఁడవసూత్రము నాధారముగాఁ జేసికొని స్మరింపఁబడినట్లు సుస్పష్టము. మూఁడవసూత్రమగు “ఇకోగుణ వృద్ధీ” అనునది “(అ) ఇ ఉ ణ్ ఋ ౪ క్” అనురెండుసూత్రముల నాధారముగాఁ జేసికొని స్మరింపఁబడినట్లు సుస్పష్టము. కాని యిందలి తొలిసూత్రమందలి యకారమును విడిచి గ్రహించిరనునది యొక విశేషము. మహేశ్వరసూత్రములు నాలుగుసూత్రములుగాఁ బరఁగుచున్నను నానాల్గవసూత్రమిందలి యకారమును వేటుసేసి మొదటి రెండు సూత్రములనొక కూటముగ భావనచేసి పాణిని తన మొదటి మూఁడుసూత్రములను స్మరించినట్లు సువిదితమగుచున్నది. ఇచట వేటుచేయుఁ బడిన యకారమును బాణినిమహాశయుఁ డెచట స్మరించుచున్నాఁడనివిచారించినచోఁ దనగ్రంథాంతమునననఁగా నెనిమిదవ యధ్యాయమందలి న్నాల్గవ పాదముయొక్క యటునది యెనిమిదవ సూత్రమున “అ అ” అని స్మరించియున్నాఁడని సువిదితమగుచున్నది.

ఇట్లు ప్రతిలోమక్రమమున మహేశ్వరసూత్రములను గ్రహించి సూత్రరచన నారంభించుటయందును, ననులోమ క్రమమునఁ దనసూత్రములను బ్రారంభించుటయందును నీ మొదటినాల్గు మహేశ్వరసూత్రములు మహత్తర మగు

నతిశయమును నితరములగు పది సూత్రములకంటెఁ గల్గి యున్నట్లుగాఁ హింపన్తోన్నాను! ఇచట నభిప్రేతమగు విశేషము దిష్ఠాంత్రముగ నిరూపింపఁబడుచున్నది.

మొదటి సూత్రము 'వృద్ధిర్వాదైచ్ఛ' అని స్మరింపఁబడుచున్నది. దీనియర్థ మేమనఁ, దీర్ఘకారము ఐ ఔ వర్ణములను వృద్ధియను నొక సంజ్ఞను గల్గియున్నవని. వృద్ధియనునది సంజ్ఞావాచకముగా వ్యాకరణమున వ్యవహరింపఁబడుచున్నను సర్థవిశేషము లే బ్రహ్మణాచకముగా నతిశయమును గనుచున్నది. "బృహి-వృద్ధి" అను స్మరణముచే బృహిధాత్వర్థము వృద్ధియని తేలియుచున్నది. బృహిధాతువునకు "సర్వధాతుభ్యోమనీన, బృం పేఁ" అను నొకాదికసూత్రములచే మని స్పృశ్యమును, అకారమునుబొందక చేయుటచే బ్రహ్మశబ్దము నిష్పన్నమగుచున్నది. దానంటేని బ్రహ్మయన వృద్ధియను. సర్థము సుస్పష్టముగదా! అసఁగా బ్రహ్మవృద్ధిశబ్దము లేకార్థకములే. దానంటేని బ్రహ్మనిచుఁడగువాణిని తనగ్రంథమునకు మంగళసిద్ధి క యభీష్టువునమును స్మరించుటయే గాక యాకారకారకారములకు వృద్ధియను సంజ్ఞ చేయుటచే నయ్యవి బ్రహ్మయనుసంజ్ఞతోఁగూడ నొప్పుచున్నవని ప్రదర్శించి నట్లే యగును. ఆకారై కాఁరౌ కారములు బ్రహ్మమునకు వాచకములేయని రహస్యసంకేతము. ఇట్టి రహస్యసంకేతము గూడ నీ మాహేశ్వరసూత్రములందు నభిప్రేతమైయున్నటుల స్మరింపఁజేయునట్లు తన సూత్రమును బాణిని స్మరించి యున్నాఁడని చెప్పుట సూత్రాశయహేతువే యగుచున్నది.

ఇక “అదేజ్ గుణః” అనునది రెండవసూత్రము. దీనిచే హ్రస్వాకారమునకును, ఏట’లకును గుణమన్లుసంజ్ఞ విధింపఁబడుచున్నది. గుణశబ్దమిచట సంజ్ఞావాచకముగా నలరారుచున్నను, గుణశబ్దముచే నుపలక్షితమగునట్టియు గుణసామ్యసప్తారూపమగు నవిద్య యభిప్రేతమగుచు వృద్ధియగు బ్రహ్మముకంటఁ జూపి విలక్షణమగుటంజేసి బ్రహ్మముకంటె నత్యంత విలక్షణ మను స్ఫూర్తిని కలుగఁజేయుచున్నది. దానంజేసియే బ్రహ్మబోధకములగు ‘ఐకౌ’లకును నవిద్యాబోధకములగు ఏటలకును భిన్నసూత్రకల్పనమని కూడ హేత్వంతరమును జెప్పవచ్చును. ఇక ‘ఇ, ఉ, ఋ, ౠ’ వర్ణములన్ననో యకారమునందఁ దెలియవచ్చెడి స్వరభావముకంటె విలక్షణమగు వ్యంజనభావముతో నొప్పు యుండుటంజేసి ‘ఇక్’ అను ప్రత్యాహారముచే స్మరింపఁబడినట్లును నకారమునుండి వేరుచేయఁబడినట్లు నూహింపవచ్చును. ఇక్కులయందుఁ దెలియవచ్చెడి ద్వైధీభావమును సూచించుటకై ‘ఇకోగుణవృద్ధీ’ యను పరిభాషాసూత్రము స్మరింపఁబడినట్లునూహింపవచ్చును. అవిద్యచే బ్రహ్మ మాచ్ఛాదితమగుటంజేసి యవిద్యయే యనఁగా గుణభావమే దెలియవచ్చుచు బ్రహ్మభావము తిరోహితమైనట్లు తోచుచున్నదను నాశయమును సూచించుటకై “గుణవృద్ధీ” యను పదమందు గుణశబ్దమును దొలుత స్మరించెనని చెప్పిన యుక్తిసహముగ నుండుననుటకు సందేహము లేదుగదా!

ఇట్లు పరమపవిత్రమగు వైదికసిద్ధాంతమును స్మరింపఁజేయు గొప్ప యాశయముతో నీ మూడు సూత్రములు

స్మరింపఁబడుటంజేసి, యీ మూఁడుసూత్రములును బాణీ
నీయ గ్రంథమున మకుటముగ నలరారుచున్నవి. ఇంక
గ్రంథాంతమసూత్ర మగు “అ అ” అను సూత్రముచే
గ్రంథాంతమందలి మంగళమునందుఁగూడ నిష్ఠ దేవతాస్మరణ
మునుజేసినట్లు “అకారః సర్వవర్ణాగ్ర్యః ప్రకాశః పరమేశ్వరః”
అను స్మృతిచే విదితమగుచున్నది. ఇట్టి యతిశయముతో
నీమూఁడుసూత్రములు నొప్పుచున్నవను నాశయముతోడనే
భాష్యకాదుఁడగు పతంజలి గూడఁ దన భాష్యమందలి తృతీ
యాహ్నికమున నీమూఁడుసూత్రములనే విమర్శించియుండెనని
కూడఁ జెప్పనొప్పు. కావునఁ బాణినీయమున నీమూఁడు
సూత్రములకు నెట్టియతిశయము దెలియనగునో మాహేశ్వర
సూత్రములందలి తొలినాల్గుసూత్రములందుఁ గూడ నట్టి
యతిశయమునే గననగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విశేషవిషయము
లుపరమింపఁబడి ప్రకృత మనుసరింపఁబడుచున్నది.

ఇందు .గమనింపఁబడిన విషయము మాత్ర మియ్యదిః
మాహేశ్వరసూత్రముల నాల్గింటిని విలోమక్రమమున
స్వీకరించి పాణినీయహాశయుఁడు తన గ్రంథమందలి మొదటి
మూఁడుసూత్రములగు, “వృద్ధిర్దైచ్ఛ, అదేజ్గుణః, ఇకో
గుణవృద్ధి” అనువానిని, అంతిమసూత్రమగు “అ అ” అను
దానిని స్మరించుటచేఁదనగ్రంథమునను నీ నాల్గుసూత్రములే
ప్రధానమని భావించిన ట్లుహింపవచ్చును. అట్టి యతిశయ
ముత్తరసూత్రముచేఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నది.

5. హ య వ ర ట్ - ల ణ్.

మాహేశ్వరసూత్రములలో మొదటి నాల్గింటిచేతను స్వరములయొక్క క్రమము స్వోచితోత్పత్తిస్తానక్రమమున కనుగుణముగ వ్యవస్థచేయఁబడి యున్నటులఁ బ్రదర్శింపఁబడినై. ఇట్టిక్రమము పొచినాక్షర సమామ్నాయమునందలి క్రమముతో ననుగుణముగనే యున్నటుల “అ ఇ ఉ ణ్, ఋౠక్” అను సూత్రములచే సుస్పష్టముగఁ బలియపచ్చుచున్నది.

ఇక వ్యంజనములు మిగిలిన పదిసూత్రములచేఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నవి. మాహేశ్వరసూత్రములందుఁ బ్రదర్శింపఁబడిన వ్యంజనములక్రమము పొచిన వ్యంజనముల క్రమము కంటె నత్యంతము విలక్షణముగా నున్నటుల సుస్పష్టము. ఇట్టివైలక్షణ్యమునకుఁగలకారణమీ వ్యంజనములందుఁ గూడ స్వరములయొక్క స్థానక్రమము ననుసరించి క్రమము నేర్పరచుటయే పరమాశయముగాఁ గల్గియుండుటయేనని యితియవచ్చుచున్నది. వ్యంజనములు స్పర్శములనియు సంతస్థములనియు నూష్మములనియు ముతైఱఁగుసఁబరఁగుచున్నవి. ఇందు స్పర్శము లైదువర్గములుగ స్థానక్రమము ననుసరించి విభజింపఁబడి యున్నవి. అంతస్థములు నూష్మములును నెనిమిదివర్గములుగా నలరారుచు స్వరములట్ల వేఱువేఱుస్థానములందుత్పన్నము లగుచున్నవి. ఇంతియకాదు. పొచినసమామ్నాయమున పీనియొక్క క్రమమునకు నుపపత్తిని గల్పించుటకు విఫలమగు నవకాశము చిక్కదు. పలయన పొచినసమామ్నాయ

మున నీవర్ణము లితైఃజగునఁ బరఁగుచున్నవి. ‘య ర ల వ శ ష స హ’ యని.

ఇందు యకారమున కుత్సస్థిస్థానము తాలువు. రేఫమునకు ఋకారముట్లు మూర్ధము స్థానముగా నభిప్రేతమై యున్నది. లకారమునకు దంతము స్థానము. వకారమునకు నోవ్యము ప్రధానమగుస్థానము. శవర్ణమునకుఁ దాలువేస్థానము. అట్లే వకారమునకు మూర్ధము స్థానముగా నభిప్రేతమైనది. సకారము దంతమే స్థానముగాఁ గలది. హకారము కంఠ్యము. ఈక్రమము పైనిఁ దెలియవచ్చెడి యచ్చుల క్రమమునకు భిన్నము. ఇది యటులుండ నిందుఁదెలియవచ్చెడి “య ర ల వ” లకు ‘ఇ డ ఋ ౫’ వర్ణములతోఁ బ్రక్రియయందు నియత మగు సంబంధ మొకటి తెలియవచ్చుచున్నది. ఇ డ ఋ ౫ వర్ణములకును, య ర ల వ లకును బ్రక్రియయందలి సంబంధ ముచేఁగాని స్థానసంబంధముచేఁగాని క్రమము భేదించుచుండును. అట్టి సంబంధముచేఁ గ్రమము నభిలషించినచో ‘య వ ర ల’ అను క్రమము సమంజసముగానుండును. ఇక సకారమునకు స్థానసంబంధముగలవర్ణ మి యవర్ణములలో హకారము తక్కువేట” యవర్ణము తెలియరాదు. దానింజేసి “అ ఇ డ ఋ ౫” అను స్వరములతో ననుగుణమగు స్థానక్రమము ననుసరించుటకై “హ య వ ర ట్, లణ” అను రెండు సూత్రములు పరఁగుచున్నవి. అచ్చులలో “అ ఇ డ ఋ ౫” అను వర్ణము లకు రెండుసూత్రము లెట్లుపదేశింపఁబడెనో యాతీరుననే హయవరలకుఁగూడ రెండు సూత్రములే యుపదేశింపఁబడెను.

కాని యొకింతవిశేష మిందుఁ గలదు. ఏమన 'అ ఇ ఉ ణ్' సూత్రమందలి 'అ ఇ ఉ' వర్ణములకును 'ఋ ఌ క్' సూత్రమునందలి ఋ ఌ వర్ణములకును సంబంధించిన హయవర తొక సూత్రముగా "హయవరట్" అనియు 'ఋ' కారమునకు సంబంధించిన లకారము వేటొకసూత్రముగ 'లణ్' అనియు నుపదేశింపఁబడెను.

ఇట్టివిభాగమునందలి విశేష మొకింత విచారణీయంబు. ఏమన, భాషయందు ఋ కారమునకుఁ బ్రసిద్ధిలేదు. కావున ఋ కారము నుపదేశించుట యవసరముగాఁ దోఁడదు. కాని యుపదేశింపఁబడెను. అట్టియుపదేశమునకుఁ బ్రయోజన మేమగునను విచికిత్స వార్తికకారుఁడగు వరరుచికాలమునుండియు బయలువెడలినట్లు సుస్పష్టముగఁ దెలియవచ్చుచున్నది. భాషయందు ఋ కారమునకుఁ బ్రయోజనములేకున్నను బ్రయోజనమును గనుచున్న 'అఇఉఋ' అనుస్వరములకు ననుగుణమగు 'హయవర'ల తోపాటు సుప్రసిద్ధమగు లకార మొకటి భాషయందు విపులప్రచారమును గనియున్నది. అచ్చుల కనుగుణముగ హల్లులు జనించుట వణ్ణోత్పత్తిక్రమమును జూచిన సువ్యక్తమగుచున్నది. అట్టిస్థితియందు దంత్యముగాఁ దెలియఁబడు 'లతథదధన'లకు మూలమగు స్వరమెద్దియైనగలదా యను నాశంకకవకాశము కలుగుచున్నది. అట్టి యాశంకానివృత్తికి లకారముతో సమానస్థానము గల్గిన స్వరమగు ఋ కారముపదేశింపఁబడెననియు నట్టి ఋ కారమునకు సహజసిద్ధమగు లకారమువంటిప్రయోజనములేదనిసూచించుటకు ఋ కారమునకు

“ఋ” “క” సూత్రమునందుఁ బొందికయు, “లి” కారముకంటె విలక్షణమగు సహజసద్భవచారముగల్గిన “ల” కారమునకు “ల” “ణ” అను సూత్రమునఁ బృథగుపదేశమును జేయఁబడెనని నిశ్చయింపఁబోవు. కావున “హ య వ ర ట్, ల” అని రెండు సూత్రములయొక్క ప్రవృత్తికి నియ్యదియే కారణమని తెల్పియవచ్చుచున్నది.

ఇక “హ య వ ర ట్” అను సూత్రమునందలి యిత్సంజ్ఞావర్ణమగు “ట” కారముచేఁ బ్రాచీనవర్ణ సమామ్నాయమునఁ గవర్ణచవర్ణములపిమ్మటఁ దెలియవచ్చెడి ట వర్ణము స్థూచింపఁ బడుచున్నది. మహేశ్వరసూత్రములందు న్యంజనములయొక్క క్రమమునకుఁ బ్రాచీనవర్ణ సమామ్నాయముతో నత్యంతవైలక్షణ్యము గన్పట్టుచున్నది. ప్రాచీనవర్ణ సమామ్నాయముగూడ మహాత్తరమగు ప్రయోజనముతో నలరారుచున్నదనియు నట్టిక్రమ మించుకేనియుఁ బరాకుఁ జెందబడఁగూడదనియుఁ దలఁచి యట్టి గొప్పయాశయముతో నీ మహేశ్వరసూత్రములందలి ప్రత్యాహరవర్ణములలో “క్, చ్, ట్” లయొక్క క్రమ మాశ్రయింపఁబడెనని గ్రహించునది.

“ల” సూత్రమునందు అకారణకారములు రెండిత్సంజ్ఞలుగా వినఁబడుచున్నవి: దానంజేసి “ల” సూత్రముచే నభిప్రీతమగు వర్ణము హల్మాత్రము, ఇందుఁదెలియవచ్చెడి యకారముతో పాటు పూర్వసూత్రమందు వినవచ్చెడి యకారాదులయందు నుత్తరసూత్రములందు వినవచ్చెడి “ఇ” కారాదులయందును గూడ సకార ముపదేశింపఁ బడియే యున్నది.

ఇదివఱకు 'అణ్ అచ్' అక్' అను ప్రత్యాహారములందు సూత్రములం దుపదేశింపఁబడినవిధముననే యకారాదిస్వరము లించుకేనియు వ్యత్యాసము లేక గ్రహింపఁబడుచున్నవి. దానంజేసి ప్రత్యాహారమునందుఁ దెలియవచ్చెడి హకారాది వర్ణములు గూడ నుపదేశించిన విధముననే గ్రహింపఁబడ వలయుననునాశంక గల్గును. అట్టి యాశంకను బోగొట్టి హకారాదులయందలియకార ముచ్చారణార్థమని గ్రహింపఁజేయుటయు, 'రల' అను మాత్రము సూచించు ర ప్రత్యాహారమును విధించుటయును బ్రయోజనముగాఁ గల్గి 'హయవరట్' సూత్రమునకును, "ఇమజణనమ్" అదిగాఁ గల సూత్రములకును మధ్యను గాకాక్షిన్యాయముచే 'అణ్' సూత్రమందలి యకారమునకు నిత్యంజ్ఞ విధింపఁబడియె. ఇత్యంజ్ఞావర్ణమన వ్యవహారసిద్ధికై యుచ్చరింపఁబడి ప్రయోగములందు శూన్యమాణముగాని వర్ణమని యభిప్రాయము.

'అణ్' సూత్రమునందు నొకే హల్లుపదేశింపఁబడి యందలియకారమునకే యిత్యంజ్ఞాదూషమగు ప్రయోజనమున్నదని చెప్పటచే నితరసూత్రములందలి హల్లుల్లపనుండెడి యకారముల కుచ్చారణమాత్రమే ప్రయోజనము సిద్ధించుచు వేఱొండు ప్రయోజనము లేదని సిద్ధించుచున్నది. 'అణ్' సూత్రమందలి ణ కారదూషిత్యంజ్ఞా వర్ణమన్ననోటవర్ణముయొక్క యంతిమాక్షరమును బ్రోచీనవర్ణసమామ్నాయానుగుణముగ సూచించుటయే ప్రయోజనముగాఁ గలదియై యొప్పుచున్నది.

7. ఇ మ జ ణ నమ్.

“హాయవర్ణట్, ణ ” అను సూత్రములచే ‘అ ఇ ఉ ణ్, ఋ ౠ క్’ అను సూత్రములచే నుపదేశింపఁబడిన స్వరములతో సంబంధముగల్గిన ‘హ య వ ర ల’ అను వ్యంజనములు రెండుసూత్రములలో నుపదేశింపఁబడినవి.

ఇంక ‘ఏ ఓ ఐ ఔ’ లతో సంబంధించిన వ్యంజనములు లేమింజేసి యవ్వాని కనుగుణములగు సూత్రములు విధించుటకుఁ దగుసావకాశము లేకపోయినను ‘ఏ ఓ ఐ ఔ’ లయందుఁ దెలియవచ్చెడి విశేషమువంటి విశేషముతో నొప్పు హల్లులు వినఁబడుచున్నవి. అట్టి విశేష మేమన - స్థానద్వయసంబంధము. అట్టిస్థానద్వయసంబంధము గల్గిన హల్లులన్ననో వర్గములందు దలంపఁబడుములగు “జ ణ ణ న మ” లు. ఈవర్గములకు వేఱు వేఱుస్థానములు దెలియవచ్చుచున్నను బ్రతివర్గమును నాసికతో సంబంధించియుండుటంజేసి బ్రతివర్గమును స్థానద్వయమాలవాలముగాఁ గల్గియున్నట్లు దలంపఁబడుచున్నది. ఈవర్గములకు నాసికతోడి సంబంధము స్వరములకుఁ దెలియవచ్చెడి- “ ముఖనాసికా వృచనో ౭ ను నా సి కః ” (నా. 1 1-8) అను సూత్రముచే విధింపఁబడినయనునాసికస్వరముతోడిసంబంధమా లేక యంతకంటెవిలక్షణమగుసంబంధమాయనునది గమనింపవలసినవిషయము. పరికించిచూడనీసంబంధము స్వరసంబంధముకంటె విలక్షణముగాఁ దెలియవచ్చుటచే స్థానసంబంధముగాఁ దలంపఁబడుటంజేసి జ కారాదులకు స్థానద్వయసంబంధము దలంపఁబడుచున్నది. కావున స్థానద్వయ

సంబంధముగల యచ్చులసంబంధము ననుసరించి యీ హల్లుల యొక్క క్రమమును గ్రహించుటంజేసి జకారాదు లిచట నుపదేశింపబడుచున్నవి. అట్లుపదేశించుటలో స్థానక్రమము ననుసరించి యుపదేశింపబడినచో ‘జ ఞ మ ణ’ యను క్రమమున నుపదేశింపవలయును. అట్లుపదేశించినచో గేవల ముపదేశమాత్రమే యగుచు బ్రయోజనాంతర మలవడుట కేవల కాశములేదు. ‘అ ఇ ఉ ఋ’ లకు సరియగు క్రమమున ‘హ య వ ర’ లను గ్రహించినటుల నీ నునాసికవర్ణములను గ్రహింపక కంఠస్థానికమునగు జకారము ‘జ ఞ మ’ లకు ననంతరమున నుపదేశింపబడియె. ఇద్దానికి గారణమేమన- “ఇమో హ్రస్వాదచి జముణ్ణీత్యమ్” (పా. 8-3-33) అను సూత్రమున జముట్పత్త్యాహారమున నీ ‘జ ఞ మ’ కారములు గ్రహింపబడక జకార మాదిగాఁగల వర్ణములు అనఁగా ‘జ ణ న’లు మాత్రమే గ్రహింపబడుటకొఱకని గ్రహించునది. కాఁగా నీమార్పు ‘జమ్’ పత్త్యాహారస్థితికై పరఁగుచు బ్రక్రియ కత్యంతోపకార మగుచున్నదని భాషము. ఇంటియ కాదు. ఇంకను వేటొకవిశేష మిందుఁ గలదు. ప్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమునందు స్వరములలో నొకారమునకుఁ బిమ్మట ననుస్వారమునుపేరఁ బరఁగునది యొకటి స్వరముగ భావింపబడుచు దెలియవచ్చుచున్నది. ఆ యనుస్వార మీమాహేశ్వరసూత్రమం దెచటను గూడ నుపదేశింపబడలేదు. దానంజేసి యీ యనుస్వార మెందులకు నుపదేశింపబడలేదను నాశంకగలుగ నా యనుస్వార మనునదియే యీ యందు

వర్ణములుగఁ బరిణమించుటంజేసి యనుస్వారప్రయోజన మీ యైదువర్ణములచే సిద్ధించుచున్నది. కావునఁ బ్రత్యేకముగా ననుస్వారమును గ్రహింప ననవరములేదని యనుస్వారము పేక్షింపఁబడి యద్ధానిస్థానమున నీయైదువర్ణములు నుపదేశింపఁబడినవను నూహ కవకాశము గల్గుచున్నది. దానంజేసి స్వరములందలి సంఖ్యాలాఘవము గూడ నభిప్రీత మగుచున్నది.

అనుస్వారకార్య మీ యైదువర్ణములచే సిద్ధించుటంజేసి యనుస్వారమెట్లు పేక్షింపఁబడినదో యట్లే విసర్గకార్యము హకారముచే సిద్ధించుటంజేసి విసర్గము గూడ నీ మాహేశ్వర సూత్రములందు పేక్షింపఁబడియే. స్వరముగాఁ దలంపఁబడెడి విసర్గముయొక్క ఫలము హకారముచే గతార్థమగుటచేతనే యచ్చులకు వెనువెంటనే హకార ముపదేశింపఁబడియె నని గూడ గ్రహింపనొప్పును. ఈ సూత్రమునందు 'మ' అను వర్ణ మిత్యంజ్ఞకముగా గ్రహింపఁబడుచున్నది. ఈ 'మ' అను వర్ణ మితరసూత్రములందలి యిత్యంజ్ఞావర్ణములకంటె వెజాత్యమునో నొప్పియున్నది. ఇతరసూత్రములందలి యిత్యంజ్ఞావర్ణములు సూత్రములందుపదేశింపఁబడిన వర్ణములకంటె భిన్నముగా నలరారుచున్నవి. మకారమన్ననో యీసూత్రమందుపదేశింపఁబడిన మకారమే యగుచున్నది. ఇట్లుపదేశించుట యందువిశేషప్రయోజనముండితీరవలయును. అదెద్దియన ఇంతకు ముందుసూత్రమున హకార మిత్యంజ్ఞగా నుపదేశింపఁబడియె ననియు సద్ధానిచేఁ బ్రాచీనాక్షరసమామ్నాయమునందుప.

దేశింపఁబడిన క కారాదిణకారాంతములగు స్వరములయొక్క క్రమవిశేషముగూడ స్మరింపఁబడినదనియు నిర్వచింపఁబడియె. ఇక నిచటి యిత్సంజ్ఞకమకారముచే స్వరములయందలి ణ కారమునకుఁ బిమ్మటఁ బ్రాచీనాక్షరసమామ్నాయమందుపదేశింపఁబడిన “తథ దధన, పఫ బభ మ”యను మకారాంతములగుస్వరములయొక్క స్ఫూర్తిని గలుగఁజేయుటయే పరమతాత్పర్యమని నిశ్చయింపనగును.

సూత్రసప్తకవిశేషము.

ఇంతవరకు “ అ ఇ ఉ ఊ ఁ ఏ ఓ ఐ ఔ హ య వ ర ట్ ల ణ్, ఇమజణనమ్” అను సూత్రసప్తకముయొక్క ప్రయోజనవిశేషములు గొంతవఱకు నిరూపింపఁబడియె. ఇక నీసూత్రసప్తకముచేఁ దెలియవచ్చెడి విశేషము వివరింపఁబడుచున్నది. ఏమన - ఈయేడుసూత్రములచే మనస్థిరసూత్రములందలి మిగిలిన సగముసూత్రములుగూడ గతార్థము లగుచున్నవి. ఈసగము సూత్రములచే గతార్థమగు విశేషమేమన నక్షరసమామ్నాయమునందు భాషతోఁ బ్రయోజనము గల్గిన స్వరములును స్వరములతో సంబంధముకల్గిన వ్యంజనములును బుష్కలముగ నుపదేశింపఁబడినవి. అవెవ్వియన—

“అ ఇ ఉ ఊ ఁ ఏ ఓ ఐ ఔ హ య వ ర ట్ ల ణ్ ఇమజణనమ్” యను పందొమ్మిది వర్ణములు. ఈ వర్ణములచేఁ బ్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమందలి యకారాద్యౌకారంతములగు పదునాల్గుస్వరములను “ జ ఇ ణ న మ య ర ల వ

హా శ” యను పదునొకండు వ్యంజనములు బిందు విసర్గములు రెండును మొత్త మిరువదియేడు వర్ణము లుపదేశింపఁబడినవే యగుచున్నవి. మిగిలిన వర్ణములగు “ క ఖ గ ఘ, చ ఛ జ ఝ, ట ఠ డ ఢ, త థ ద ఢ, ప ఫ బ భ శ ష స ” యను ఇరువదిమూఁడు వర్ణము లు త్తైరసూత్రసప్తకములచే నుపదేశింపఁబడుచున్నవి.

ఇందొకయపూర్వమగు విశేషముమాత్రము గలదు. పీమన - ప్రాచీనాక్షరసమామ్నాయమున బిందువిసర్గములు రెండును స్వరములతోపాటు స్వరములవలెనే యుపదేశింపఁబడినవి. మహేశ్వరసూత్రములందన్ననో యయ్యవి యుపేక్షింపఁబడి తత్స్థానమున, “జ మ ఇ ణ న” లును హకారమును నుపదేశింపఁబడుటచే బిందువిసర్గములు రెండును వ్యంజనములే యని భావింపఁబడినట్లు నిశ్చయింపనగును. ఇంతియకాదు. ఈ బిందువిసర్గములురెండు నెల్ల ఘడు నచ్చులకంటెనే పరములుగా వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. అచ్చులకంటెఁ బరముగా వ్యవహరింపఁబడు వర్ణములు హల్లులేగాని యచ్చు లెంతమాత్రము గాఁజాలవుగదా! ఒకానొక చో నట్లు చ్చ రిం పఁ బడినను నా యచ్చులు శ్రూయమాణములుగాక సంధిచే సపహృతములే యగుచున్నవి. కావున నచ్చులకంటె నియ్యవి పరములుగా వ్యవహరింపఁబడుటంజేసికూడ వీనికి హల్వుము దృఢమగునని చెప్పనగును.

ఇంక నీ సూత్రసప్తకముచే నుపదేశింపఁబడిన పందొమ్మిది వర్ణములచేఁ బ్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమందలి యిరువదియేడు వర్ణములుమాత్రమే యభిప్రేతములుగాక

ప్రత్యాహారవర్ణములు “క ఖ గ ఘ చ ఛ జ ణ ట ఠ డ ఢ త థ ద ధ ప ఫ బ భ” యను నిరువది స్వర్యములుగూడ నుపదేశింపబడినవే యగుచు నించుమించు వర్ణసమామ్నాయ మంతయు నుపదేశింపబడినట్లే యగును. దానంజేసి ప్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమందలి ‘శ ష స’ ల నుండి తొలగిన నలునదియేడు వర్ణములును మహేశ్వరసమామ్నాయమందలి ‘శ ష స’ ల నుండి తొలగిన ముప్పదితొమ్మిదివర్ణములు నుపదేశింపబడినవే యగుచున్నవి. దానంజేసి యీ సూత్ర సప్తకముచే నక్షర సమామ్నాయవిశేషమంతయు నుపదేశింపబడినదే యగుచుండుటచలన మిగిలిన సూత్రసప్తకముచే దొలిసూత్రసప్తకమునం దుపదేశింపబడిన యా తీత్యంజ్ఞావర్ణములచే సూచితమగు నర్థమే వివరింపబడుచున్నదని చెప్పవచ్చును. కావునఁ బైని నిరూపించిన సూత్రసప్తకమునందలి యిత్యంజ్ఞావర్ణములచే సూచితమగు నర్థమే యీ దిగువ వివరింపబడుచున్నది.

ఝ భ ఞ్ - ఘ ఢ ధ ష.

ఈ రెండుసూత్రములందును ప్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమందలి ‘క చటతప’ వర్ణములయొక్క చతుర్థవర్ణములుపదేశింపబడుచున్నవి. తొలుతఁ జతుర్థవర్ణములను గ్రహించుటకుఁ గల కారణ మిదివఱకు వర్ణములందలి పంచమాక్షరములను గ్రహించి “ఇమజణనమ్” అని యుపదేశించెను. ఆ వర్ణములకు సన్నిధియందుండిన “ఝభఘధధ” అను న

ములే వ్రధ మోపస్థితకము లగుటంజేసి యియ్యవియే స్వీకరింపఁబడినవి. ఆవరములను దొలుత స్వీకరించుటలో విశేషము గోచరింప 'రుభ' లొకసూత్రముగ 'రుభఞ్' అనియు 'ఘడధ'లు వేటొకసూత్రముగ 'ఘడధమ్' అని వేటొకసూత్రముగ నుపదేశింపఁబడినవి.

ఇక 'రుభఞ్' అను సూత్రమున 'ఞ్' అను వర్ణమిత్సంజ్ఞకముగా నుపదేశింపఁబడియె. ఇందులకుఁ గారణమేమనగా నింతకుమున్నే 'ఐశౌచ్' అను సూత్రమున నుపదేశింపఁబడిన 'చ' కారమునకుఁ జ వర్గసూచకత్వము చెప్పఁబడియెను. చ కారముతో పాటు కటవర్గములు నుపదేశింపఁబడినవి. అట్లు 'క ట' వర్గములతో సంబంధించిన 'జణ' కారములు వ్రయోజన విశేషము నభిలషించి యుపదేశింపఁబడినట్లు నిర్వచింపఁబడియె. ఇక 'గట' వర్గములతో పాటుపదేశింపఁబడిన చ కారమునకు సంబంధించిన ఇ కారము నుపదిష్టబగుటచే నా ఇ కారమును స్ఫురింపజేయ నీ సూత్రమున నా ఇ కార ముపదేశింపఁబడియె.

'ఘడధమ్' అను సూత్రమున 'ష' కార మిత్సంజ్ఞకముగా నుపదేశింపఁబడియెను. ఇందలియాశయ మేమనగాఁ బైసూత్రసప్తకముచే బ్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమునందును మాహేశ్వరసమామ్నాయమునందును గూడఁ దెలియవచ్చెడి వర్ణములలో 'శ ష స'లు తక్క తదితరవర్ణములన్నియు భావితములగుచున్నవని చెప్పబడియెను. అట్లాసూత్రమునందు భావింపఁబడని 'శ ష స' లను స్ఫురింపజేయఁ దన్మధ్యపతిత

వర్ణముగు షకార మిచట నిత్సంజ్ఞకముగా నుపదేశింపఁబడినది. ఈ షకారము కాకాక్షీన్యాయముచే 'శ స' లను స్ఫురింపఁ జేయుటవలన 'శ ష స' లుగూడ నిచట నుపదేశింపఁబడినవే యగుచున్నవి. ఇట్లే 'ఘ ఢ ధ ష' అను తొమ్మిదవ సూత్రమున నీషకారము తొమ్మిదవయిత్సంజ్ఞావర్ణముగా నుపదేశించుటచే సంఖ్యాసామాన్యముగా నపూర్వముగు విశేషముపదేశింపఁబడుచున్నది. అయ్యది యప్రస్తుతమగుటచే జేసి విరమింపఁబడినది.

జ బ గ డ ద శ్.

ప్రాచీనాక్షర సమామ్నాయమందలి వర్ణ చత్వర్థాక్షరములు వివృతార్థకములుగాఁగ దత్సాన్నిధ్యవశమునఁదృతీయాక్షరములగు జబగడదలు క్రమముగ బుద్ధ్యారూఢములగుచున్నవి. జబగడదలన్ననో యించు కేనియు విశేషభేదమున కవకాశము నీయక యొకేసూత్రముగ నొప్పెడియవకాశమును గల్గియుండుటంజేసి 'జబగడదశ్' అను సూత్రముపదేశింపఁబడుచున్నది. ఇక 'జ బ గ డ ద శ్' అనుసూత్రమున 'శ' వర్ణమిత్సంజ్ఞగా నుపదేశింపఁబడియె. ఇందుఁగలవిశేష మేమన షకారము నిదివరకు నిత్సంజ్ఞముగా నుపదేశించుట వలన నయ్యది మధ్యవర్ణముగాఁగల 'శ స' లలోఁ బూర్వవరశంక గల్గును. అందుఁ బూర్వవర్ణమును 'అభ్యర్థితం పూర్వమ్మ'ను న్యాయముచే శవర్ణమును స్ఫురింపఁజేయ నిందు శవర్ణమిత్సంజ్ఞగా నుపదేశింపఁబడియె. మరియు శవర్ణ మూష్మలలో

మొదటివగ్గ మగుటంజేసి యట్టి యూష్మ లను గణమును స్ఫురింపఁజేయుటకు నియ్యది యుపదేశింపఁబడినది.

ఖ ఘ ఞ త థ చ ట త వ్.

ఇంక స్పర్శములలో 'జ బ గ డ ద' ల యొక్క సాన్నిధ్యవశమునఁ దెలియవచ్చెడి వర్ణములు, ' ఛ ష ఖ ర థ' ల్లి. ఈ ' ఛ ష ఖ ర థ ' లంతకుముందువలెనే యీకృమము ననుసరించినచోఁ బ్రక్రియయందొకింత బాధగల్గుటంజేసి యట్టి బాధ గలుగకుండ 'ఖ ఛ' లకు స్థానపరివర్తనము చేయ నట్టి బాధ వారించుటవలనను విశేషప్రయోజనము లభించుటవలనను 'ఖ ఛ' లకుఁ బరివర్తనముచేసి 'ఖ ష ఞ త థ' యను కృమముననుసరించెను. ఇట్టిద్వితీయాక్షరకృమము ననుసరించి ప్రథమాక్షరములకుఁగూడఁ గ్రమముననుసరించినచో వర్గప్రథమాక్షరములకుఁ 'క ప చ ట త' అనుక్రమముగూడ ననుమేయమే యగుచున్నది. దానంజేసి వర్గద్వితీయాక్షరములకు వర్గప్రథమాక్షరములను బొందికచేసిన 'ఖ ష ఞ త థ క ప చ ట త' యను సూత్రమును యోజింప సమకట్టి భాషాప్రచారమును బరిశీలింప నందుఁ గపవర్ణములు ప్రతిబంధకములుగాఁగన్పట్టె. అందుచేఁగపలను వేఱుసేసి "ఖ ష ఞ త థ చ ట త వ్" అను సూత్రము ననుసరించెనని యోజింపనొప్పును. దానిచేఁగల్గుప్రయోజనము శాస్త్రమునందు సర్వవిధముల దృష్టమగుచున్నది.

ఈ సూత్రమునందు 'వ' కార మిత్సంజ్ఞావర్ణముగా నుపదేశింపఁబడినది. ఈవకారమును గ్రహించుటచే 'య ర ల వ శ ష స' యను ప్రాచీనవర్ణ సమామ్నాయమందలి వర్ణ

ములందలి యపూర్వముగు మధ్యస్థితి సూచింపఁబడు చున్నది. ఎట్లన - 'యరల'వర్ణము లేస్తానకృమము ననుసరించియున్నచో యాతీరుననే 'శషస' వర్ణములుగూడ నట్టి స్థానమును ననుసరించుచుండుటచే నీ యరల వర్ణములు శషస వర్ణములు ననుతులకు మధ్యస్థానముగా నలరారుచున్నవను నభిప్రాయమును సూచించుటయే గాక యంతస్థలయవధినిగూడ సూచించుటకై యయ్యది యుపదేశింపఁబడినది.

క ప య్.

స్వర్ణాక్షరములలో మిగిలిన కపలు 'రెండును శిషస' అను సూత్రముగా నుపదేశింపఁబడియెను. ఈ రెండువర్ణములచే వర్ణోత్పత్తిస్థానములలో నగ్రగణ్యములగు కంఠోష్ఠములు రెండును సూచింపఁ బడుచున్నవి. ఇంతియకాదు. స్వర్ణవర్ణములందు నాద్యంతవర్ణములందలి యాద్యంతాక్షరము లిందుఁ బొందికచేయఁబడుటచే బ్రాచీనసమామ్నాయమునందలి స్వర్ణవర్ణకృమముగూడ విశేషముతో నొప్పియుండి ఏయోజనమును గనియున్నదనికూడఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

ఇచట 'య్' అనునది యిత్యంజ్ఞావర్ణముగా నుపదేశింపఁబడుచున్నది. ఇయ్యది ప్రాచీన వర్ణ సమామ్నాయమునందలి స్వర్ణవర్ణాంతమందలి యాదివర్ణసూచకమని యుత్తర సూత్రములగు 'శ ష స ర్, హ ల్' అను సూత్రములందలి యిత్యంజ్ఞావర్ణములను 'ర్ ల' వర్ణములనుగూడఁ జూచినచో సువిజ్ఞేయ మగుచున్నది.

శ ష స ర్.

ఈ సూత్రమునందు 'శ ష స' లు పాశ్చీనాక్షర సమామ్నాయమునం దేకమమున నేతీరున నంతమునందు నిలిచియున్నవో యా తీరుననే యీ సూత్రములందునుగూడ నుపదేశింపఁబడుచున్నవి.

ఈసూత్రమున 'ర్' అను వర్ణమిత్సంజ్ఞకముగాగ్రహింపఁబడినది. దీనిప్రయోజనము 'క ప య్' సూత్రమునందలి యిత్సంజ్ఞావరమగు యకారప్రస్తానమునందే నిర్వచింపఁబడినది. ఏనున, పాశ్చీనాక్షరసమామ్నాయమందలియకారాదులక్రమమును స్ఫురింపఁజేయుటయే యని.

హ ర్.

పై పదుమూఁడుసూత్రములచే భాషకు నభిప్రేతమగు వర్ణములన్నియుఁ బుష్కలముగా నుపదేశింపఁబడినవను నానందముచే నొక్కసారి యీపదుమూఁడుసూత్రములను సింహావలోకనమునుజేయును, 'హయవరట్' సూత్రమున నుపదేశింపఁబడిన 'హ' కారముచే 'శలఱగుపధాదనిటఃక్సః (పా. 3-1-45) మున్నగుసూత్రములందలి 'శ ల్, -ర ల్' ఝల్, వల్' మొదలగు ప్రత్యాహారములయందు హకారము గ్రహింపఁబడక పోవుటచేఁ బ్రక్రియకు బాధగలుగ నట్టిబాధను దొలఁగింపను నీసూత్రమును 'హల్' అని ప్రత్యేకముగా నంతిమసూత్రముగా నుపదేశించెను. ఇందొక విశేషముగూడఁ గలదు. పాశ్చీనాక్షర సమామ్నాయమునందు 'శ ష స' వర్ణములతోపాటు 'హ' కార ముచ్చరింపబడినక్రమముననే యిచటఁ

గూడ 'శషస' వర్ణముల కనంతరము 'హ' కారము పదేశింపఁ బడుచున్నది.

ఇట్లు పదేశించుచు అకార హకారముల మధ్యముననే సకలవర్ణములున్నవని ప్రాచీనవర్ణసమామ్నాయమున కవిగుర్ధక్షుగ నున్నట్లు చెప్పఁబడియెను. ప్రాచీనవర్ణసమామ్నాయమునకును మాహేశ్వర సమామ్నాయమునకును గల సజాతీయధర్మమెద్దియన- ఆదియం దకారమును నంతములను 'శషసహ'లు నెట్టిమార్పును లేకుండఁ బ్రయోగింపఁబడియుండుట. అకారము మొదలు శవర్ణమువఱకునుండు వర్ణములన్నియు విశేష ప్రయోజనము నభిలషించి మాహేశ్వరసూత్రములందద్భుతమగు క్రమమున నుపదేశింపఁబడియున్నట్లు సుస్పష్టమయి.

ఈసూత్రమునందు 'ల్' అను వర్ణమిత్యంజ్ఞగా నుపదేశింపఁబడియెను. అద్దానియొక్క ప్రయోజన మంత్యస్థములయందలి క్రమము ప్రాచీనాక్షరానుగుణమే యని నిర్ణయించుటయే.

ఇకఁ బ్రాచీనాక్షరసమామ్నాయమునందు 'దలియ' వచ్చెడి 'శ ఊ' యను వర్ణము లీ మాహేశ్వరసూత్రములందు పదేశింపఁబడియుండలేదు. ఏలయన భాషాప్రచారమున 'శ' కారమును లకారతుల్యముగను ఊవర్ణమును 'శష' యోగజనితముగను గ్రహించుటచే భాషాప్రయోజనము సిద్ధించుటవలన లాఘవముకొఱకు బిందువినర్గములతో పాటియ్యవలయునని పదేశింపఁబడినవని యూహింపవచ్చును. కాని పర్యాలోచనము చేసిన శకారక్షకారములు ఇకారమువలె మూర్ధస్థములగుచు విశేష ప్రయోజనములతో పాటొప్పరుచుండుట

వలసఁ బ్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ
బడినది.

ప్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ
బడినది.

అర్చనామాలా ప్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ
బడినది.

అర్చనామాలా ప్రసాదమునఁ బ్రసాదమునఁ
బడినది.

గోచరమగును. రెండుహకారములను బొందినచేసి 'హ హా' యని గ్రహించినచో హల్లులసముదాయమంతయు బుద్ధిగోచరమగును. ఇట్లేమహేశ్వరసముదాయమునఁ బలువిధములగు విశేషములిమిడియున్నట్లు తత్త్వవేత్తలుప్రదర్శించుచున్నారు.

ఇకఁ బ్రాచీనాక్షరసమామ్నాయమన్ననో—

“అ ఁ ఇ ఊ ఉ ఊ ఋ ౠ ఏ ఐ ఓ ఔ” అని

క ఖ గ ఘ జ చ ఛ ఙ ట ఠ డ ఢ త థ ద ధ న ప ఫ బ భ మ య ర ల వ శ ష స హ ళ్ల” అని పఠఁగుచున్నది.

ఈ సమామ్నాయము నారాయణ సమామ్నాయమని బుధులచేఁ బేర్కొనఁబడుచు సనాతనకాలమునుండి పవిత్రముగా నెన్నఁబడుచున్నది. ఈ సమామ్నాయమన్ననో “కాదినవ, టాదినవ, పాదిపంచ, యాద్యక్ష” అను మంత్రములచేఁ దెలియవచ్చెడి సంఖ్యాసామాన్యముచే భిషములగు వివిధములగు శబ్దములకుఁ పోలియవచ్చెడి యర్థస్యూక్తికి హేతువగుచు జిజ్ఞాసువులకుఁ బరమప్రమాణమును ప్రసాదించుచున్నది. అట్టి పరమప్రయోజనము నభిలషించుచు మాహేశ్వర సూత్రములందుఁగూడ నీ క్రమమునుసాదించి మంత్రశాస్త్రమును సూచించునట్టిశ్రుంగజావరములు బుపదేహింపఁబడియున్నవని ప్రదర్శింపఁబడియెను. కావున భాషాలోకాల్పనైషణతత్పరులకు నీ రెండుపల్ల సమామ్నాయములు పవిత్రములును నుపాదేయములును నగుచున్నవి. ఇట్టి యుత్తమసమా

అని, రసమూర్తయము

అని మునులొక్కఁగా విచారించి యది ముపదేశించినది త్వ
యలను చరిత్రకావ్యముల జరమనయమార్గము ఘటించునని
తలఁపఁగలము—

“అని యామయ్యరసమూర్తయము వాక్సమూర్తయః
ప్రయోగః ఇతి తత్త్వం ద్రాతర కాదివత్ప్రతిమంగిత్వో వేదితవ్యో
ప్రయోగరాజిః. సర్వవేదభూయో శాఖావాప్తిశాస్త్రజ్ఞానే భవతి.
మాత్రాపితౄణా చాస్య స్వరే లోకే మహిమేతే” అని యుపదేశ
ించి యున్నాఁడు.

—: ఓం తత్సత్ :—

26699 -
ms. 272